

Wat staat er in de Miljoenennota over hoger onderwijs?

Pagina 2 en 5

Wim Voermans: 'Zelfs dictators willen graag een grondwet hebben'

Pagina 6

De ingewikkelde choreografie van oogcontact ontrafeld

Pagina 7

Het geheim van eeuwig leven

Wat het dierenrijk ons kan leren over ouder worden

Sommige dieren kunnen beter oud worden dan mensen. David van Bodegom schreef een boek over de trucs die ze daarvoor gebruiken.

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN Hij 'houdt van oude dingen', zegt David van Bodegom. Hij studeerde eerst geschiedenis, en toen hij later aan een studie geneeskunde begon, specialiseerde hij zich in de oude-

rengeneeskunde. Vorige week presenteerde de universitair docent en verouderingswetenschapper bij het Leyden Academy on Vitality and Ageing zijn nieuwe boek over veroudering, *Het geheim van de schildpad*, waarin hij uitlegt hoe het komt dat sommige diersoorten zoveel beter zijn in oud worden dan mensen. Waarom kreeften alleen maar jonger lijken te worden, bijvoorbeeld. Waarom een muis maar twee jaar wordt, een mens een jaar of tachtig, en een schildpad tweehonderd.

De bovenste verdieping van Naturalis staat in het teken van aftakeling

en dood. Daar zijn veel 'hoofddrolspelers' uit zijn boek te zien, zegt Van Bodegom, die advies gaf bij de samenstelling van de tentoonstelling. De hele zaal is donker, en in plaats van in vitrines staan de tentoongestelde voorwerpen achter een zwarte muur met gaten erin. Bij de ingang kijkt een opgezette gorilla naar zijn eigen skelet.

De levensverwachting van de mens is biologisch bepaald, zegt hij. En daar is niet veel aan te veranderen. 'Om ons voort te planten, moet ons lichaam veertig jaar meegaan. Daarna moet het kind verzorgd worden tot het zelfstandig is, ongeveer achttien tot twintig jaar. Dus hebben we van de natuur een lijf gekregen dat zestig jaar meegaat.

'Ik vergelijk het vaak met een

spoorlijn: de eerste zestig jaar is alles geregeld. Het is geplaveid, er is een plan, en een spoorboek. De rit gaat in principe voorspoedig. Op gegeven moment houdt het spoor op, maar de trein blijft rijden. Dat kan een hobbelige rit worden, en uiteindelijk strandt 'ie ergens, of rijdt hij ergens vanaf.'

Door te leven, slijt je lichaam. Het herstelt zich continu, door cellen te delen. Daar gaat nog weleens wat mis. Behalve beschadigingen ontstaan er kopieerfoutjes. 'Dat is het idee achter veroudering', zegt Van Bodegom. 'Het herstel is niet perfect.'

'Vanaf je geboorte tot je twaalfde neemt je sterftekans af. Daarna neemt het toe: het jaarlijkse risico om te sterven verdubbelt daarna elke acht jaar. Dat gaat best hard, eigenlijk. Op je vijftigste zit je weer op hetzelfde niveau als toen je een baby was.'

De kreeft: 100 jaar

Kreeften doen dat beter: hoe ouder ze worden, hoe kleiner de kans dat ze doodgaan. Van Bodegom: 'Vanaf de geboorte slijt een mens wel, maar omdat je groeit, neemt de netto-sterftekans af. Dat is ook met kreeften aan de hand: die blijven groeien. En dan neemt de sterftekans af. Een klein kreeftje wordt zo opgegeten, een grote niet.'

Ze hebben daarnaast een trucje: ze kunnen hun telomeren verlengen. 'Die zitten aan het uiteinde van de chromosomen, een beetje als de plastic stukjes aan het eind van een schoenveter', zegt Van Bodegom. Daarin zitten kleine stukjes code die steeds worden herhaald. Als een cel zich deelt, worden die stukjes steeds iets kleiner. 'Als het op is, gaat de cel kapot. Schildpadden hebben langere telomeren dan mensen, en mensen langere dan muizen. Maar een kreeft, die kan ze gewoon verlengen.'

'Toen het ontdekt werd, dacht men de sleutel van de veroudering te hebben gevonden', zegt Van Bodegom. 'Mensen dachten: wij moeten ook onze telomeren verlengen, opgelost. In elke cel van ons lichaam zit het enzym waarmee we dat kunnen, telomerase. Maar er is een reden dat we die uitzetten. Als een cel zich een aantal keren heeft opgedeeld, slijt het. Dan kan een cel zodanig beschadigen dat de deling ongecontroleerd wordt, de cel blijft groeien en kanker ontstaat. Telomeren verlengen heeft dus geen zin: je moet dan ook cellen hebben die zich zo vaak kunnen delen.'

> Verder lezen op pagina 3

Wie heeft de mooiste almanak?

Ook dit jaar belooft *Mare* de vereniging met de meest originele almanak met een fust bier. Inleveren voor 26 september bij de redactie, Reuvensplaats 3, Leiden.

Universiteit zet sloop van woningen door

Rector Carel Stolker had een 'waardeloze boodschap': de 58 sociale huurwoningen in het Doelencomplex moeten wijken voor de Humanities Campus.

Huren in Leiden zijn het meest gestegen

De huurprijs per vierkante meter is in Leiden het afgelopen jaar het meest gestegen. Dat blijkt uit het jaarrapport van Kamernet.

Meer mannen = meer wangedrag

De universiteit is net zo vrouwonvriendelijk als het leger. Dat zegt Marijke Naezer, die onderzoek deed naar het wangedrag op Nederlandse universiteiten.

Bandirah Pagina 12

Pagina 4

Pagina 5

Pagina 8

Rookgordijn

DOOR BART BRAUN Er zijn mensen die elk jaar halsreikend uitkijken naar Prinsjesdag. Lekker hoedjes kijken. Zwaaien naar de gouden koets om te vieren dat je onderdaan bent, dat soort werk. Niet hier. Begin september slaat ons de angst al om het hart. *Mare* schrijft veel en uitgebreid over het wetenschappelijk onderzoek aan deze universiteit. Epidemiologie, quantummechanica, archeologie, botanie, katalysatorchemie: wij gaan de moeilijke onderwerpen niet uit de weg. Maar de begroting van het ministerie van Onderwijs is... anders. ‘U begrijpt dat ik hier niet vooruit kan lopen op Prinsjesdag,’ had onderwijsminister Van Engelshoven twee weken terug hier in Leiden gezegd, bij de opening van het academisch jaar. ‘En u moet vooral niet alles geloven wat in de kranten staat.’ Dat klonk alsof er een cadeautje klaar zou liggen voor de universiteiten. Hoe zou dat eruit zien? Vermoedelijk gaat het hier over dat investeringsfonds van haar collega’s Wiebes en Hoekstra, want in de begroting van haar eigen ministerie zijn geen verrassingseieren te vinden. Sterker nog: je moet van goeden huize komen om er überhaupt iets in te vinden, want het is een onoverzichtelijke cijferbrij. Daarom spraken de eerste pers- en nieuwsberichten elkaar ook glashard tegen, dinsdag. Die verhoging van de rente op studieschuld die er niet kwam, kost geld. Is die rekening voor de schatkist (ANP) of voor het onderwijs (VSNU)? Investeert de overheid méér in onderwijs (zoals minister Ollongren beweerde) of wordt er bezuinigd (Scienceguide), of allebei tegelijk? En als er bezuinigd wordt, hoeveel dan? 150 miljoen (ANP), 114 miljoen (VO-raad) of 226 miljoen, waarvan 20 miljoen voor de universiteiten (Scienceguide)? Als het ministerie vorig jaar 38,9 miljard euro op de begroting zette en dit jaar 42,7 miljard, dan wordt er netto toch juist niet bezuinigd? Als er berekend wordt dat er meer studenten komen, en begroot wordt dat er meer geld per student komt, dan komt er toch meer geld? U moet, kortom, niet alles geloven wat er in de krant staat. Maar in dit geval ligt het niet zozeer aan de krant. Weet u nog dat Van Engelshoven eerder deze maand zo verschrikkelijk zat te kronkelen toen *NRC* haar naar cijfers vroeg? Dat was maar ‘muggenziften’, vond zij toen. ‘Iedereen kan zijn eigen blik op de cijfers geven.’ Na vele uren boven de 254 pagina’s tellende begroting van haar ministerie durf ik te zeggen: dat is dus precies de bedoeling, dat iedereen zijn eigen blik kan geven. Ja, een boekhouding is ingewikkeld en een ministerie heeft veel verschillende geldpotjes. Het is echter ook een van de taken van de boekhouder om te zorgen dat er een begrijpelijk overzicht van de financiën wordt gegeven, en dat ontbreekt hier opzettelijk. Als de penningmeester van een studentensportvereniging zo’n onoverzichtelijk gedrocht presenteert aan de algemene ledenvergadering, vliegen de bierglazen door de lucht. En terecht. Waarom doet OCV dit? Het stikt op elk ministerie van de voorlichters en mensen die hippe klikdingen in elkaar flansen voor een paar seconden aandacht van de Instagram-generatie, maar als het een keer over de centen gaat, wordt er juist een rookgordijn opgetrokken. Hiervoor valt maar één reden te verzinnen. Om te zorgen dat u niet alles gelooft wat er in de krant staat.

Colofon

Redactie-adres Reuvensplaats 3, 2311 BE Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071–527 7272
Website mareonline.nl
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 10.000
Hoofredactie
Frank Provoost frank.provoost@mare.leidenuniv.nl
Redactie
Vincent Bongers vbongers@mare.leidenuniv.nl
Bart Braun bbraun@mare.leidenuniv.nl
Anoushka Kloosterman a.s.kloosterman@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Els van der Steeg (stagiair)
Susan Wichgers s.wichgers@mare.leidenuniv.nl
Medewerkers
Vera Amtzen · Remco Breuker · Maia de Quay · Marit de Roij · Benjamin Sprecher · Ivo Verseput
Fotografie Taco van der Eb · Marc de Haan
Illustraties Bas van der Schot · Bandirah · Silas.nl
Basisontwerp Roeland Segaar, Dokwerk Communicatie
Art direction en vormgeving Marcel van den Berg joostmarcellis.nl
Drukwerk Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk
Advertenties Bureau van Vliet B.V.
Postbus 20 2040 AA Zandvoort
Telefoon 023 – 571 47 45
Redactieraad
Prof. dr. Rick Lawson (voorzitter) · Prof. dr. Frank Israel (vice-voorzitter) · Dagmar Brouwer · Prof. dr. Willem van der Does · drs. Malou van Hintum · Emilie van Kinschot · Thomas van Klaveren · Nathan Oosthoek · Frank Rensen · dr. Alexander Pleijter · Marten Jesse Pot
Jaarabonnementen
Een jaarabonnement op *Mare* loopt van september t/m juni. Belangstellenden kunnen *Mare* thuisgestuurd krijgen door €35 over te maken op IBAN NL68RAB00103257950 ten name van Universiteit Leiden (o.v.v. *Mare* en SAP-nummer 6200092091) en vervolgens een bevestigingsmail met daarin hun adres te sturen naar redactie@mare.leidenuniv.nl.
Studenten betalen €25
Ter controle graag in de bevestigingsmail ook het studentnummer vermelden.
Adreswijzigingen, klachten en opmerkingen over de toezending redactie@mare.leidenuniv.nl 071-5277272
Ingezonden mededelingen
Mededelingen voor het op donderdag verschijnende nummer moeten uiterlijk de voorafgaande donderdag 16.00 uur in het bezit van de redactie zijn.
ISSN 0166-3690

Column

De groene vestjes

Nieuw academisch jaar, nieuwe academische kansen. Dat geld zeker bij mijn instituut, het Centrum voor Milieuwetenschappen. Ons jaar begon interessant, met een e-mail van mijn collega Maarten Schrama, geadresseerd aan iedereen. Hij verwoorde een onbehagen dat breed gedragen wordt binnen ons instituut, en zeker ook door mij. Hij kreeg bijna zestig reacties. Opvallend: op één reactie na had iedereen een leeftijd van onder de 36, en toen ik het managementteam om commentaar vroeg kreeg ik geen respons. Wellicht beschreef hij een onbehagen dat de generatiekloof nog niet beslekt had. Waar ging het om? Onze rol als milieuwetenschappers natuurlijk. Een klein citaat uit de betreffende e-mail: *“The situation is surreal. We as scientists know better than anybody else what is going on in the world. Our institute focuses on a range of Environmental Issues, Biodiversity and Ecosystems. The reports we helped produce (IPBES) conclude that we are in the midsts of a biodiversity crisis. Not a “problem” - a crisis! (...) Papers have been published that calculate that we have around 5% chance (!) to keep the temperature rise under the Paris agreement level of 2 degrees. “It becomes ever more likely that hundreds of thousands of people are going to die if we do not act fast. Yet, we, as scientists, maintain the position that the role of a scientist is just to deliver data and facts, that to maintain our credibility we can not speak up about those facts other than in papers and formal reports.”* We hebben een zomer achter de rug waar het ruim 40 graden was in Nederland. Dat is klimaatverandering. Driekwart van onze insecten zijn dood. Dat is decennia aan mismanagement. Volgens de Raad van State voert de Nederlandse staat een dermate schadelijk stikstofbeleid, dat ze 18.000 vergunningen op losse schroeven heeft gezet. En vervolgens laat de VVD optekenen dat ‘het beleid nu doorslaat naar de

natuur’. Dat is niet een regeringspartij die geïnteresseerd is in de toekomst van ons land. Dat is een partij die regeert volgens het motto *‘Après moi, le déluge.’* Goed, het is alom bekend dat de VVD zich meer zorgen maakt over de winstgevendheid van multinationals dan het welzijn van de gemiddelde burger en de planeet. Mijn groeiende onbehagen zit in mijn eigen gebrek aan actie. Ik eet nauwelijks vlees. Ik heb een paar keer meegelopen in een klimaatmars. Maar alleen bij mooi weer. En afgelopen zomer was ik in Beijing voor een conferentie. Dat is niet het gedrag van iemand die denkt dat de *doomsday clock* op 1 voor 12 staat. Dat is het gedrag van iemand die graag wil dat zijn eigen onderzoek belangrijk gevonden wordt, en verder vooral rustig zijn/haar leventje wil leven. Maar als je huis echt in brand staat, wat zijn dan je argumenten om als wetenschapper aan de kant te staan? Dat we onze onafhankelijke positie kwijtraken en daarmee de geloofwaardigheid van de wetenschap beschadigen? Nee. Je kan het inhoudelijk met ze oneens zijn, maar niemand twijfelt aan de authenticiteit van de gele hesjes. Ze zijn immers bereid om met gevaar voor eigen leven een snelweg te blokkeren. Ik weet om eerlijk te zijn niet hoe het wetenschappelijk equivalent van een snelweg blokkeren eruitziet. Maar wat ik wel weet: onze geloofwaardigheid wordt beschadigd door het feit dat we constant roepen dat er iets verschrikkelijks staat te gebeuren, maar ondertussen niet bereid zijn offers te brengen die in de verste verte in verhouding staan tot waar we voor waarschuwen. Er zijn genoeg wetenschappelijke papers en beleidsondersteunende rapporten geschreven. Het is klaar nu. Het zal de wetenschap vast onwennig zijn. Het is tijd voor actie.

BENJAMIN SPRECHER is universitair docent (en onderzoeker) bij het Centrum voor Milieuwetenschappen in Leiden

Lang leven is niet beter dan kort

David van Bodegom: 'Of je zestig of negentig wordt, hangt af van je levensstijl. Daarna worden je genen weer belangrijk.' Foto Marc de Haan

> Vervolg van de voorpagina

Naakte molrat: 32 jaar

'Het lelijkste zoogdier na de mens', noemt Van Bodegom het rimpelige, kale knaagdiertje, dat naast de kreeft is opgezet. Desondanks is het 'zijn favoriete dier'. Knaagdieren worden meestal niet zo oud, maar de oudste naakte molrat die ooit is gevonden werd 32 jaar. Daarvoor was de recordhouder het stekelvarken (27), en die had tenminste nog sekels om zich mee te verdedigen.

'Ze zijn de enige zoogdieren die leven als mieren of wespen, met een taakverdeling, en een koningin die voor de nakomelingen zorgt', zegt Van Bodegom. Door de bescherming van de kolonie kan de koningin behoorlijk oud worden.

Daarnaast kan de molrat zijn stofwisseling verlagen. 'Het is ook het enige zoogdier dat niet warmbloedig is, maar een variabele li-

chaamstemperatuur heeft. Door die te verlagen wordt zijn stofwisseling trager, en dan heeft hij minder zuurstof nodig. Hij kan 18 minuten zonder zuurstof. Muizen zijn na twee minuten al kassiewijle.'

Noordkromp: 507 jaar

Hoe sneller de stofwisseling, hoe sneller de slijtage. Koudbloedige dieren leven daarom langer in koude temperaturen. 'Een beekparelmossel wordt in Spanje 29 jaar oud, en in Siberië 200'.

Hij wijst op een grote schelp in de vitrine. 'Dat is de noordkromp. In 2006 is er een uit de heel koude zee bij Alaska opgevist die 507 jaar oud was. Die is Ming genoemd, naar de dynastie in China. Het exemplaar van Naturalis is jonger, al is de precieze leeftijd onbekend. Om dat te achterhalen moet de schelp namelijk worden doorgezaagd. Dan kun je onder de microscoop groeiringen zien.'

Voor mensen werkt het niet om de kachel lager te zetten. Dan moet ons metabolisme juist harder werken om ons warm te houden.

'Voor mensen met hoog risico op hart- en vaatziekten – en dat zijn we eigenlijk allemaal – is dat goed. Hetzelfde geldt voor sporten: onze balans tussen inname en verbruik is zoek, en door te bewegen kan je dat herstellen. Maar bij het sporten slijt je lichaam ook.' Om veroudering tegen te gaan, kan je beter niet te veel sporten, zou hij zeggen. 'Dat vinden mensen vast niet erg om te horen.'

Groenlandse walvis: 211 jaar

Vroeger dacht men dat elk levend wezen maar een bepaald aantal hartslagen heeft. Grote dieren leven daarom langer dan kleine, was het idee. Een muis, met zeshonderd hartslagen per minuut, maakte die gewoon veel sneller 'op' dan een Groenlandse walvis, het oudste zoogdier ter wereld, waarvan het hart maar zes keer

per minuut slaat.

Er zit wel wat in, aldus Van Bodegom. Niet zozeer de hartslagen, maar wel de stofwisseling heeft invloed op de levensduur. Een walvis heeft een veel lager metabolisme per kilo lichaamsgewicht dan een muis.

Voor een muis is het ook niet zo nodig om een lichaam te hebben dat heel lang mee gaat. 'Muizen sterven in de natuur nooit van ouderdom, maar gaan dood van de honger, of omdat ze worden opgegeten. Het heeft daarom geen zin om een lijf te hebben dat zo goed kan herstellen dat het tachtig jaar in topconditie blijft. Voor een walvis is dat anders. Die leeft onder hele stabiele omstandigheden. Nooit te warm, nooit te koud, nauwelijks natuurlijke vijanden en voldoende voedsel. Zo kan een lang leven ontstaan. Dat is overigens niet beter dan een kort leven: het is een andere strategie van de natuur om datgene te doen waartoe we biologisch gezien op aarde zijn: ons voortplanten.'

Een muis krijgt daarom in korte tijd wel honderd nakomelingen. 'Een fabelachtige productie. Je kan alle energie steken in het krijgen van veel kleintjes, of in langzaam sterker worden. Dan krijg je wat olifanten

doen: eerst vijftien jaar groeien, dan eens een kalfje na twee jaar zwangerschap, en na een paar jaar misschien nog een. Dat is een afweging: je kan niet allebei de strategieën volgen.'

De hydra: onsterfelijk

In een flesje zit een sterk uitgegroeide foto van een groen beestje met tentakels. Een echt exemplaar is met het blote oog niet goed te zien. 'Antoni van Leeuwenhoek, de uitvinder van de microscoop, viste een beker grachtenwater op en ontdekte een nieuw plantje, dacht hij. We weten nu dat het een diertje is: een zoetwaterpoliep. Het is een roofdier dat jaagt op waterluizen en kan bewegen: hij staat op z'n tentakels en kan dan koppeltjeduiken.

'Het is een diertje dat niet verouderd. Je kan z'n hoofd eraf knippen, en er groeien gewoon twee nieuwe beestjes uit. Daarom heet het de hydra, naar het meerkoppige monster uit de Griekse mythologie. Omdat het geen seks heeft, kan het uit elke cel in zijn lijf een nieuwe hydra maken. Dat is een trucje dat wij niet kunnen: wij kunnen niet uit onze huidcellen een nieuw mens maken.'

Maar ook wij hebben cellen die niet verouderen: onze geslachts-cellen. 'Als ik op mijn dertigste een zootje krijg, dan komt hij niet ter wereld komt met dertig jaar schade. De hydra heeft geen lijf, maar bestaat alleen maar uit geslachts-cellen, eigenlijk.'

'Je hebt de disposable soma-theorie: we hebben een "wegwerplichaam". Onze genen blijven voortleven in volgende generaties, zoals die geslachtslijn zich eeuwig kan verdelen. Mijn zoon, of dochter, zit ook op die geslachtslijn, die niet verouderd en die hij door kan geven. Alleen het lichaam gaat uiteindelijk dood.'

Maar wat verklaart dan de onderlinge leeftijdsverschillen? De oudste mens ter wereld, Françoise Jeanne Calmant, werd 122. Van Bodegom: 'Het verschil zit in het traject van zestig tot honderd. Grofweg: of je zestig of negentig wordt, hangt af van je levensstijl. Of je negentig of ouder dan honderd wordt, dan worden je genen weer belangrijk. Honderdwintig is zo'n beetje de biologische limiet.'

'Er zijn mensen die zeggen dat de eerste persoon die duizend jaar oud wordt, al onder ons is. Dat geloof ik niet. Ik vind het ook niet de uitdaging waar we voor staan. Laten we liever kijken of iedereen gezond tachtig of negentig kan worden. In Nederland leven rijke mensen zeven jaar langer, en 19 jaar langer in goede gezondheid. Dat is vooral door levensstijl. En mensen die hun hele leven op kantoor zitten, houden het langer vol dan als je vanaf je vijftiende als stratenmaker werkt – dan slijten niet alleen je knieën, maar je hele lijf.'

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN

Schrijf wél dankwoorden!

Columnist Marit de Roij schrijft over haar grondige hekel aan dankwoorden en ze roept anderen op om geen dankwoorden te schrijven ('De horror die het dankwoord heet', Mare 1, 5 september). Ik lees haar columns regelmatig, en meestal kan ik haar sterke meningen wel waarderen, zelfs als ik het er niet mee eens ben. Maar het offensief tegen dankwoorden vond ik onnodig bitter, en dus zou ik graag wat tegengas geven: schrijf juist wél dankwoorden!

Marit noemt dankwoorden 'onwenselijk' omdat ze begeleiders kunnen

beïnvloeden in hun oordeel. Niet zo'n sterk argument, omdat de begeleider en tweede lezer zich simpelweg kunnen voornemen om eerst de rest van het werk op waarde te schatten alvorens het dankwoord te lezen. En zelfs als de begeleider toch eerst het dankwoord leest, dan nog is de persoonlijke relatie tussen student en begeleider pas echt definitief voor de gunfactor. Zoiets luttels als een lovende dankbetuiging gaat geen gewicht in de schaal leggen na maanden of jaren van samenwerking.

Dankwoorden zouden verder overbo-

digen zijn omdat je simpelweg zou hebben gedaan wat er van je werd verwacht. Je schrijft immers ook geen dankwoord op een tentamen. Maar zijn er duidelijke verschillen tussen die twee. Een scriptie is je grootste bezigheid voor minstens één volledig semester en allicht langer. Het is het laatste onderdeel van je studie. Het is een onderzoek dat je zelf hebt opgezet en voltooid. Het is mogelijk je eerste bijdrage aan de wetenschap. Het is niet zomaar doen wat van je verwacht wordt, het is bijzonder. En dus is het juist mooi om even de tijd te nemen

om mensen te bedanken die iets voor je hebben betekend.

Volgens Marit wordt het schrijven van een scriptie in afzondering uitgevoerd, maar die stelling is gemakkelijk af te zwakken. Anderen kunnen namelijk prima concrete bijdragen leveren aan een scriptie zoals proeflezen, bronnen doorsturen, advies geven, geschikte participanten helpen vinden voor je experiment, etc. Het is mooi dat wij wetenschappers er een gewoonte van hebben gemaakt om anderen te bedanken.

Ten slotte, als je dankwoorden over

koekjesbakkende vriendinnen niet graag leest, kun je ze overslaan. Bij het raadplegen van een scriptie ben je geenszins verplicht om dat in te kijken in iemands leven en het schrijfproces te lezen. Maar ik vind het juist leuk om meer te weten over de auteur en hoe die zich voelt over het geschreven werk. Dat voegt een extra dimensie toe. Bovendien, als er oprechte dankbaarheid en trots te lezen is in een dankwoord, dan word je daar toch gewoon blij van?

THOM VAN HUGTE, student Taalwetenschap

Nieuws

Ontwerp nieuw sportcentrum

Het ontwerp van een nieuw sport- en tentamencentrum is deze maand begonnen. De universiteit heeft Atelier Pro uit Den Haag aangewezen als architect. Het gebouw komt naast het huidige USC te staan, aan het toekomstige Campusplein.

Duurzaamheid speelt een grote rol bij de bouw van het nieuwe centrum: de materialen waarmee gewerkt wordt moeten allemaal recyclebaar of biologisch afbreekbaar zijn. In het pand, dat ook geschikt moet zijn voor het maken van tentamens, komen onder andere een klimwand, een sauna en squashbanen.

Gak-subsidie

Onderzoekers Olaf van Vliet (bestuurskunde) en Lars van Doorn (bestuurskunde en rechtsgeleerdheid) hebben een subsidie van 430 duizend euro ontvangen van Instituut Gak. Met het geld doen ze onderzoek naar de flexibilisering van de arbeidsmarkt en de sociaaleconomische gevolgen daarvan, zoals de dreigende tweedeling op de arbeidsmarkt tussen hoogopgeleiden met veel sociale zekerheid en laagopgeleiden met weinig bescherming. Instituut Gak investeert in onderzoek, maatschappelijke projecten en leerstoelen, om een bijdrage te leveren aan de kwaliteit van sociale zekerheid en de arbeidsmarkt in Nederland.

Vijf Leidse KNAW-leden

Maandag zijn er 19 nieuwe leden van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) geïnstalleerd. Onder hen zijn vijf Leidse wetenschappers. Dat zijn migratie-hoogleraar Leo Lucassen, Jenny Dankelman en Ewout Steyerberg van het LUMC, psychologe Andrea Evers en taalkundige Marian Klamer. De KNAW is in 1808 opgericht en heeft rond de 550 leden. Zij worden gekozen op basis van hoogwaardige wetenschappelijke prestaties. Een lidmaatschap is voor het leven.

Eerste lichting farmacie

De eerste lichting van de masteropleiding farmacie aan het Leids Universitair Medisch Centrum ontving woensdag haar diploma. De driejarige masteropleiding is voor het eerst gestart in 2016. De focus van de nieuwe opleiding ligt op de 'ontwikkende rol van de apotheker als medebehandelaar', aldus Pancras Hogendoorn, decaan van het LUMC, in een persbericht van de Universiteit Leiden uit 2016. Door het lopen van verschillende coschappen worden de studenten opgeleid tot patiëntgerichte apothekers.

Haring en wittebrood

Vanaf vanmiddag (19 september) kunnen geïnteresseerden zich inschrijven voor de hutspotmaaltijd op 2 oktober, en voor haring en wittebrood de dag erna, op Leidens ontzet.

Om kwart voor vier varen als geuzen verkleedde leden van de 3 October Vereniging de stad binnen, en drie kwartier later gaat de inschrijving open in De Waag op de Aalmarkt. De rij is dan waarschijnlijk al erg lang, dus wees op tijd (lees: vroeg). Vergeet niet bewijs mee te nemen dat je in Leiden bent geboren, getrouwd, of dat je er nu woont, want alleen dan kan je bestellen.

RapRace

Zaterdag zwemmen vijfhonderd zwemmers door grachten van Leiden voor de Rapenburg Race: een zwemwedstrijd van 800 meter, die start aan het begin van het Rapenburg, en eindigt bij het Van der Werffpark.

Het motto is 'Dwars door Leiden', en het opgehaalde geld gaat naar het verbeteren van levenskwaliteit van mensen met een dwarslaesie. Deelnemen is niet meer mogelijk, maar een deelnemer sponsoren of meedoen als vrijwilliger kan nog wel.

Universiteit zet sloop woningen door

Doelencomplex moet weg voor Humanities Campus

Het is een 'waardeloze boodschap' voor de bewoners, maar volgens rector Carel Stolker moeten de 58 sociale huurwoningen in het Doelencomplex toch echt plaats maken voor de nieuwe Humanities Campus. De bewoners willen dat de gemeenteraad alsnog 'nee' zegt tegen het 'plan dat mensen sloop't'.

DOOR VINCENT BONGERS 'Sinds de onheilstijding van de universiteit loop ik rond met een grote knoop in mijn maag,' zegt José Plevier, bewoner van een van de 58 woningen die in de plannen van de universiteit moeten wijken voor een van de gebouwen van de nieuwe Humanities Campus. 'Die knoop wordt alsmaar groter.'

Plevier is op donderdagavond een van de vijftien sprekers tijdens de vergadering van de commissie stedelijke ontwikkeling van de gemeenteraad, over de plannen voor de campus.

De raadzaal is afgeladen; een flink deel van de in totaal 92 bewoners van het gebouw tussen Doelengracht en

Cleveringaplaats is naar de vergadering gekomen.

De woningen van corporatie De Sleutels mogen gesloopt worden als 70 procent van de bewoners akkoord gaat met het sociaal plan en het verhuizen naar alternatieve woonlocaties. Een meerderheid van de bewoners wil echter niet weg. De gemeente liet in juli weten een onteigeningsprocedure niet uit te sluiten. 'Bepaalt de universiteit het Leidse woonbeleid?' aldus Plevier. "Ja", is het antwoord. De gemeente neemt de voorstellen van de universiteit kritiekloos over. Maar de raad kan er alsnog voor zorgen dat het "nee" wordt.'

'Als dit akelige plan, dat nu al mensen sloop't, niet in de raad strandt op goed fatsoen, dan zal het stranden op de wet,' stelt Elger Niels, voorzitter van huurdersbelangenvereniging de Eendracht. 'Voldoen de plannen immers wel aan de eisen wat betreft het neerslaan van stikstof? En mag de gemeente zonder draagvlak en noodzaak wel onteigenen?'

'Voor discussie was geen ruimte op de bewonersavonden en informatie werd door de gemeente ach-

tergehouden,' zegt Giny Schoemaker, voorzitter van bewonerscommissie de Doelen, tegen de raadscommissie. 'Hoe gaan we dit nou oplossen? Dat kan alleen door een transparant en eerlijk proces. Daar ontbrak het tot nu toe aan.'

Rector Carel Stolker en vice-collegevoorzitter Martijn Ridderbos leggen uit waarom de sloop van het complex nodig is. 'Het wordt te krap op deze locatie,' zegt Stolker. 'We moeten iets nieuws bouwen en we willen de faculteit bij elkaar houden. Dit campusmodel is ook al in 2017 omarmd door deze raad. Die discussie is afgerond.'

Het is wel een 'waardeloze boodschap voor de bewoners', erkent de rector. 'We moeten dan ook zo snel mogelijk met elkaar in gesprek gaan over alternatieve woonlocaties. Hoe langer het duurt, hoe groter de pijn.'

Geschiedenisstudent Mitchell Wiegand Bruss houdt ook een pleidooi voor de campus. 'Ik vertegenwoordig een grote groep studenten,' zegt hij. 'De collegezalen in het Lipsius zijn te klein en krakkemikkig. De bouw van de campus is dan ook een logische oplossing.'

Maar hoe zit het nou met de alternatieve woningen voor de bewoners van het Doelencomplex? Er liggen nu drie locaties op tafel: De Waardgracht, de Langegracht en studentencentrum Plexus. Over de status van deze laatste locatie is de nodige verwarring ontstaan. De bewoners vonden dit het enige gelijkwaardige alternatief, omdat op die grond alle eengezinswoningen en appartementen gebouwd konden worden.

Volgens de bewoners trok de universiteit dat aanbod echter weer in. 'Waarom is Plexus, althans een deel, afgefallen?' wil gemeenteraadslid Gijs Holla (PvdA) weten. 'Dat Plexus afvalt, is mij niet bekend,' reageert Stolker. Even later stelt Holla dezelfde vraag aan vice-collegevoorzitter Ridderbos: 'Ik begrijp dat de Plexuslocatie nog helemaal overleefd staat?'

Ridderbos: 'Dat klopt. Het blijkt dat aan de Langegracht minder plek is voor eengezinswoningen dan eerst gedacht. Daarom kijken we nu ook weer in brede zin naar de Plexuslocatie.'

In oktober is de inhoudelijke behandeling van de plannen voor de campus.

Bijbaan kan studie schaden

Ongeveer een op de vijf studenten in het hoger onderwijs werkt meer dan zestien uur per week, terwijl dat ten koste kan gaan van de studievoortgang.

Dat en meer blijkt uit de Monitor Beleidsmaatregelen 2018-2019 in opdracht van het Ministerie van Onderwijs. 12 procent van de woërs en 26 procent van de hboërs werkt meer dan 16 uur per week. Een deel van deze studenten geeft aan minder tijd dan gemiddeld aan studie te besteden en lagere studieresultaten te behalen. Studenten die tussen de tien en zestien uur werken, laten een studievoortgang zien die vergelijkbaar is met studenten zonder baan. Opvallender is de groep die wel werkt, maar minder dan tien uur: zij doen het beter op hun studie dan studenten die niet werken.

Driekwart van alle bachelorstudenten in het hoger onderwijs werkt naast studie. Voor bijna de helft van hen is het bekostigen van levensonderhoud de hoofdreden. Een kwart van de studenten werkt om de studiekosten te kunnen betalen.

De LSVb vindt het 'schokkend' dat een vijfde van de studenten meer dan 16 uur werkt. 'Een studie kost 40 uur per week. Als je daar 16 uur naast moet werken betekent dit voor studenten een werklast van minstens 56 uur per week', aldus de LSVb. 'Uit diverse onderzoeken komen percentages dat rond de zeventig tot tachtig procent van de studenten lijdt onder prestatiedruk en studiessess, dat is ook niet gek met deze werklast.'

Verder staat in de monitor dat het aantal eerstejaars elk jaar blijft toenemen; afgelopen jaar met 8 procent. Die stijging is wel grotendeels te verklaren door de grote toename van buitenlandse studenten. Sinds de invoering van het leenstelsel in 2015 is het aantal wo-studenten met 7 procent toegenomen. Ook heeft de minister van Onderwijs laten uitzoeken of de halvering van het collegegeld in het eerste jaar, ter compensatie van het leenstelsel, van invloed is op de instroom. Volgens het onderzoek speelt die halvering maar een kleine rol bij het besluit om wel of niet te gaan studeren.

Bovendien lijkt het leenstelsel er niet voor te hebben gezorgd dat studenten minder bestuurswerk zijn gaan doen. Zowel voor als na invoering van het leenstelsel is dat aantal gelijk gebleven: 21 procent van de woërs en 13 procent van de hboërs is

hierin actief. Ook het aantal studenten dat buitenlandervaring opdoet is gelijk gebleven.

Verder vindt de minister het 'een positief signaal' dat de toegankelijkheid van het hoger onderwijs steeds beter wordt. Zo laat de monitor zien dat de instroom van studenten met een functiebeperking is gestegen, terwijl de groep die belemmeringen ervaart bij de studie als gevolg van de beperking is gedaald van 14 naar 10 procent. Bovendien is nu 37 procent van deze studenten tevreden over de informatievoorziening, tegenover 27 procent een jaar eerder. Opvallend is wel dat maar een op de twintig studenten bekend is met het profileringsfonds: een financiële ondersteuning voor studenten die door bijzondere omstandigheden studievertraging oplopen. **SVL**

Prinsjesdag levert niets op

Naar geld snakkende universiteiten krijgen geen cadeautjes

Er wordt komend jaar niet extra geïnvesteerd in het wetenschappelijk onderwijs, ondanks de nadrukkelijke wens vanuit het wetenschappelijk personeel.

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK Dat blijkt uit de Miljoenennota en de Onderwijsbegroting van het ministerie van OCW die op Prinsjesdag zijn gepubliceerd.

Al langere tijd snakken de universiteiten naar meer geld, onder meer om de hoge werkdruk aan te pakken. Met het uitblijven van dat extra geld, is het niet waarschijnlijk dat de werkdruk op korte termijn lager wordt.

In de Miljoenennota staat dat er in totaal 39,1 miljard euro naar cultuur, onderwijs en wetenschap gaat. Verwar dat niet met de bijna 43 miljard die in de onderwijsbegroting wordt genoemd: het verschil zit hem in de gelden die het ministerie verwacht uit te geven aan

studieleningen, verklaart Michiel Hendriks, woordvoerder van onderwijsminister Van Engelshoven, desgevraagd. 'Dat bedrag wordt niet meegenomen in de Miljoenennota, omdat dat geld op termijn weer terugkomt.' Van die 39,1 miljard gaat ruim 5,2 miljard naar wetenschappelijk onderwijs. Ter vergelijking: vorig jaar was dat 4,9 miljard. Nu is dat dus 6 procent meer, maar volgens universiteitskoepel VSNU betekent dat niet dat de universiteiten daadwerkelijk meer geld te besteden hebben: 'Het aantal studenten is ook toegenomen', zegt woordvoerder Bart Pierik. Die toename is 8 procent, volgens de laatste cijfers.

Door het uitblijven van extra investeringen blijkt dus geenszins geluisterd te zijn naar de wens van de universiteiten om de herverdelingsplannen van de Commissie Van Rijn op de schop te nemen. En dat terwijl minister Van Engelshoven in haar speech bij de opening van het academisch jaar nog wees op 'hoe cruciaal wetenschap en innovatie

zijn voor onze toekomst'. Op basis van de begroting ziet het er naar uit dat het plan om geld van de alfa's en gamma's naar de bèta's over te hevelen dus doorgaat.

Verder rept de begroting over een bedrag van 226 miljoen euro dat 'technisch is ingeboekt ten laste van de onderwijsbekostiging in het hoger onderwijs'. Dat bedrag is geld dat het ministerie niet krijgt vanwege het niet doorgaan van de renteverhoging op studieschuld. Hoewel sommige media schrijven dat die 226 miljoen een regelrechte bezuiniging is, heeft Hendriks een andere lezing: 'Door het niet doorgaan van de rentemaatregel, mist de rijksbegroting inkomsten. Die moeten ergens op de begroting worden neergezet. Het woord 'technisch' betekent dat er nog geen inhoudelijke beslissing is genomen over waar dat geld vandaan moet komen. Dat kan nog alle kanten op, dus je kunt het niet stellen als een bezuiniging.'

Een concretere tegenvaller betreft

de 148,3 miljoen euro die naar DUO gaat, voor onderhoud aan de ICT. Dat wordt weggehaald van de in totaal 1 miljard euro die wordt gebruikt om te compenseren voor inflatie. In totaal blijft daarvan dus nog ruim 850 miljoen euro overeind.

De begroting bevat ook een paar positieve noten. Zo blijft de halvering van het collegegeld in het eerste jaar van kracht. Verder is, verdeeld over twee tabellen, af te lezen dat er dit jaar ruim 226 miljoen euro wordt geïnvesteerd in kwaliteitsafspraken. Het grootste gedeelte, 140 miljoen, gaat naar de hogescholen. De overige 86 miljoen gaat naar de universiteiten.

Dit geld is vrijgekomen door de invoering van het leenstelsel en is bedoeld om de onderwijskwaliteit te bevorderen. Waar het geld in wordt geïnvesteerd, kan per onderwijsinstelling verschillen. Wel was al bekend dat deze investeringen eraan zaten te komen, dus van een cadeautje aan het hoger onderwijs is geen sprake.

Huurprijzen in Leiden meest gestegen

De huurprijs per vierkante meter is in Leiden het afgelopen jaar het meest gestegen, blijkt uit het jaar-rapport van Kamernet.

Kamernet, het grootste huurplatform in Nederland, maakte een rapport over huurprijzen in 23 (studenten) steden. De duurste vierkante meters krijg je nog altijd in Amsterdam, de goedkoopste in Enschede. Leiden staat op de achtste plaats.

De gemiddelde huurprijs voor een kamer is wel het hardst gestegen van alle steden. Vorig jaar telde een kamerhuurder gemiddeld nog 370 euro neer, dit jaar was het 405.

Dat is een stijging van 9,6 procent, en dat is veel: de gemiddelde stijging van alle steden bij elkaar is 4,9 procent. Het jaar ervoor was de stijging in Leiden nog maar 4,5 procent. Hoe dat komt, daar laat Kamernet zich niet over uit in het rapport.

Daarnaast is er in het rapport gedetailleerd gekeken naar de tien grote studentensteden. Van alle aangeboden woningen in Leiden op Kamernet, bestaat slechts een heel klein deel uit studio's en appartementen: 81 procent van de woningen is een kamer. Alleen Enschede (84 procent) en Delft (94 procent) hebben een nog groter aandeel kamers. **SW**

Fantasieführer

De veertiende editie van het Leiden International Film Festival (LIFF) opent op 31 oktober met de nazisatire *Jojo Rabbit* van regisseur Taika Waititi. In deze 'anti-haat satire' heeft het eenzame tienjarige jongetje Jojo wel een heel bijzondere denkbeeldige vriend, namelijk Adolf Hitler. Oh, en de moeder van Jojo heeft op zolder een Joods meisje verstopt. Op het filmfestival van Toronto won de Derde Rijk-komedie onlangs de publieksprijs. Het LIFF is in 2005 door vier Augustijnen opgericht, de editie van 2019 duurt van 31 oktober tot 10 november.

Café's morren over eco-glazen

Leidens Ontzet moet dit jaar met eco-glazen gevierd worden. Scheelt een hoop troep, maar de horeca is er niet gelukkig mee. De plaatselijke VVD hoopt uitstel te kunnen regelen.

Leiden heeft een eigen nationale feestdag: het Leidens Ontzet. Voor de eerstejaars: hier ter plekke noemen we dat feest 'Drie Oktober', want iedereen weet wat er is op 3 oktober. Drie Oktober duurt meestal van 2 tot 4 oktober. Het is maar eens per jaar, dus nemen de Leidenaren er nog een paar, en dus liggen elk jaar de straten en de grachten vol met plas-

tic bierglazen. Vorig jaar visten drie biologiëstudenten moeiteloos een paar duizend bekertjes uit de gracht. Hun actie kreeg landelijke aandacht, en begin maart hakte de verantwoordelijk wethouder de knoop door: dit jaar moet 't met ecoglazen. De gemeente betaalt de invoering van het systeem en de huur van de bekertjes.

Toch is een aantal Leidse horeca-ondernemers er ongelukkig mee, zo momperen ze in de plaatselijke media. Zeven maanden is weinig voorbereidingstijd, klaagden ze tegen *Unity*. 'Nu met de ecoglazen gaan we twintig procent minder volume verkopen. Dat is gewoon bewezen', wist

de eigenaar van l'Espérance bij *Sleutelstad*. Bovendien botert het al jaren niet zo lekker tussen gemeente en horeca, als het over 3 oktober gaat. De l'Espérance, de Roze Beurs en Schommelen organiseren dit jaar in elk geval geen feest, en de baas van de Hut van Ome Henne twijfelt nog, zo liet hij de plaatselijke radiozender weten.

De Leidse VVD neemt het op voor de bezorgde ondernemers. De partij is niet tegen ecobekers, maar hoopt dat ze nog één jaar uitgesteld kunnen worden, zo stelde fractievoorzitter Dorien Verbree bij *Unity*. 'Als het aan ons ligt, kan de stekker er nog wel uit.' **BB**

Meer wapens tegen stufo-fraude

Het kabinet wil de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) meer bevoegdheden geven om fraude met studiefinanciering aan te pakken. Hiervoor zal een wetsvoorstel worden ingediend bij de Raad van State en de Tweede Kamer.

DUO kan momenteel moeilijk controleren of alle studiefinanciering terecht verstrekt wordt. Met de aangepaste wet zal het voor DUO makkelijker worden om gegevens van cliënten in te zien. DUO krijgt in het voorstel de bevoegdheid om gegevens op te vragen bij derden.

Ook voor buitenlandse instanties die bevoegd zijn om studieschulden te innen heeft dit wetsvoorstel gevolgen, omdat zij door DUO gevraagd kunnen worden naar informatie over oud-studenten die in het betreffende

land wonen.

Met deze maatregelen hoopt het kabinet het aantal mensen dat onterecht stufo vangt terug te dringen. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om gevallen waarbij iemand studiefinanciering ontvangt, terwijl diegene niet studeert.

Door meer inzicht te krijgen in gegevens hoopt DUO ook studenten die onbewust de regels overtreden eerder aan te kunnen spreken, en hiermee voor hen boetes te voorkomen.

Momenteel staat het wetsvoorstel online voor commentaar: iedereen kan reageren met suggesties of kritiek. Daarna worden reacties bekeken en worden eventueel aanpassingen gedaan aan het voorstel. Het wetsvoorstel staat online tot 9 oktober. **EVDS**

Rechten wil Law Park

De faculteit Rechten heeft plannen voor een Leiden Law Park. Vanuit een 'historische hotspot' aan de Steenschuur zal er onderzoek worden gedaan naar 'recht, ethiek en technologie'. Voor het park zal de universiteit mogelijk het oude Natuurhistorisch Museum aan de Raamsteeg willen kopen.

Dat schrijft het *Leidsch Dagblad*. De faculteit heeft inmiddels een kwartiermaker aangesteld die een haalbaarheidsstudie maakt en een businesscase met implementatieplan opstelt voor het park. Deze kwartiermaker wordt samen met de gemeente Leiden en de Provincie Zuid-Holland betaald.

Volgens het faculteitsbestuur gaat Rechten zich in het nieuwe onderzoekscentrum, samen met onder andere het LUMC, partneruniversiteiten TU Delft en het Erasmus en provincie Zuid Holland, richten op de invloed van technologie op de ontwikkeling van het rechtssysteem. Verder gaan de wetenschappers verbonden aan het Law Park onderzoeken op welke wijze het rechtssysteem, filosofie en ethiek richting kunnen geven aan technologische ontwikkeling.

In het Kamerlingh Onnes Gebouw (KOG) van de faculteit is geen ruimte voor een nieuw centrum. Dus zoekt de universiteit een pand. Waarschijnlijk wordt dat het voormalig Natuurhistorisch Museum aan de Raamsteeg, tegenover het KOG met daartussenin het Van der Werfpark.

De uitbreidingsplannen komen op het moment dat de universiteit in de clinch ligt met de bewoners van het Doelencomplex, dat moet wijken voor de nieuwe Humanities Campus. Tijdens de vergadering van de raadscommissie stedelijke ontwikkeling vorige week donderdag over de campus bleek al dat de universiteit haar oog had laten vallen op het voormalig museum.

Bewoner van het Doelencomplex Sophie Wolters, een van de insprekers tijdens die vergadering, zag in het pand aan de Raamsteeg een alternatieve locatie voor de campus. 'Waarom dat gebouw niet gebruiken als onderwijsruimte voor de campus?'

Wolters belde de Rijksgebouwendienst om te vragen wat er mogelijk was. 'De dienst was verbaasd.' Het bleek namelijk dat de Universiteit Leiden het pand al op de korrel had voor de uitbreiding van Rechten. **VB**

Interview

Geen heilig huisje

Wim Voermans bestudeerde alle 189 grondwetten van de wereld

Wat is de magie van een grondwet? En hoe kan het dat ook dictators er een willen? Hoogleraar staats- en bestuursrecht Wim Voermans schreef een boek over de verhalen die het 'wij'-gevoel van een groep verbeelden.

DOOR VINCENT BONGERS Hij weet nog dat hij in 1981 'op een ongemakkelijk klapbankje zat in een megagrote collegehal tussen zo'n vijfhonderd andere opgeschoten, verregende en muf ruikende jongelui' toen hij er voor het eerst over hoorde. Hoe een 'stuntelende hoogleraar, vastgevroren aan zijn kathedraal, met monotone stem en gebogen hoofd, een uitgeschreven tekst voorlas waarbij het leeslampje zijn gezicht spookachtig op deed lichten.'

Dat college ging over grondwetten, schrijft Wim Voermans (57). En: 'Het was... het was... ongelooflijk, gillend, saai!'

Maar nu heeft de hoogleraar staats- en bestuursrecht er dus zelf een boek over geschreven. 'Grondwetten zijn de allermooiste verhalen van de moderne beschaving', legt Voermans uit. 'Bijna alle landen hebben er eentje. En veel van die grondwetten zijn hartstikke nieuw: 74 procent is van na 1975.'

Zelfs verstokte dictators zijn er dol op, schrijft Voermans in *Het verhaal van de grondwet*. 'Ik snap ook niet waarom zij een verheven grondwet in hun Staatsblad willen opnemen. Zo zet je je eigen galg klaar: als ze jou overboord zetten is het eerste wat ze doen de grondwet erbij pakken en vaststellen dat je je daar nooit aan gehouden hebt. Vervolgens gaat je nek in de strop.' Grappend: 'In mijn vak word je nooit rijk, misschien moet ik als dik betaalde consultant rondreizen, en dictators aanbevelen hun grondwet in te trekken.'

En toch vond hij vooral bij totalitaire regimes fraaie teksten. 'Die van Noord-Korea staat vol met allerlei prachtige idealen in mooie taal. Maar dat zegt niets: het is niet dat mensen zich er dan ook naar gaan gedragen.'

Tot Voermans' verbazing is er nauwelijks onderzoek gedaan naar het ontstaan van grondwetten. 'Daar is in het rechtswetenschappelijk bedrijf geen enkele aandacht voor. Juristen kijken naar een grondwet alsof het een motor in een voertuig betreft. Het is heel erg technisch geworden, en dan verlies je uit het oog waar een grondwet eigenlijk over gaat. Ik was benieuwd naar heel basale zaken als "Hoe komt het toch dat we plots met 189 grondwetten zitten?"

Voor het ontstaan zijn drie verklaringen, legt hij uit. 'Er is het idee dat fatsoenlijk overheidsbestuur niet meer zonder een goede grondwet kan. Dat zogeheten consitutionalisme is een ideaal en norm ineen. Het zijn de lessen die de geschiedenis ons heeft geleerd, de opbrengst van - wat ik noem - juridisch humanisme. Alsof we op een roltrap naar een betere toekomst zitten.'

De tweede verklaring is een economische. 'Je laat als staat aan je burgers en het buitenland zien: "Wij zijn betrouwbaar." Dan trek je eerder investeerders aan.'

En tot slot zijn er strategische redenen. 'Eigenlijk staat ons brein ons maar toe om maximaal 150 mensen blind te vertrouwen. Het voornaamste beletsel om te kunnen samenwerken, is onze aangeboren angst

Wim Voermans over zijn eerste grondwet-college: 'Het was... het was... ongelooflijk, gillend, saai!' Foto Kiki Groot

voor vreemden. Toch zijn we in staat die neurobiologische beperkingen te overwinnen en stappen we over onze limieten heen door via verbeelding voorstellingen met elkaar te delen: contracten, leiderschapsconcepten, recht en religie. Vooral het coördineren van die samenwerking, via leiderschap en erkenning van de rol en positie van leden van de groep is erg lastig. Grondwetten doen dat - ze nemen je mee in een verhaal over leiderschap en recht.'

Dat laatste, het verhaalelement van de grondwet, is volgens Voermans de meest overtuigende verklaring voor de enorme populariteit van grondwetten.

In het boek illustreert hij die kracht aan de hand van een rede die de Atheense staatsman Perikles houdt in 431 voor Christus. 'Aan de rand van hun graf spreekt Perik-

les zijn wapenbroeders toe die zijn omgekomen in de Peloponnesische Oorlog - de grote oorlog tussen de rivaliserende supermachten Athene en Sparta die net is ontbrand. Perikles' woorden zijn in de eerste plaats gericht tot de overledenen en hun nabestaanden, maar ze gaan over zoveel meer en echoën daarom zo herkenbaar door tot in het heden. Hij herinnert de aanwezigen eraan waar de constitutie van Athene voor staat.'

"Onze wetten verschaffen gelijke rechten aan allen. (...) De vrijheid die we genieten strekt zich ook uit tot het dagelijks leven; wij zijn niet wantrouwend jegens elkaar en beschuldigen onze buurman niet als hij verkiest zijn eigen gang te gaan. (...) Maar deze vrijheid maakt ons niet wetteloos. Ons wordt geleerd de wet te

respecteren, en niet te vergeten om de onderdrukte te beschermen. (...) Wij beschouwen de discussie niet als een struikelblok voor actie, maar als een noodzakelijke voorwaarde om wijs te handelen. (...) Wij geloven dat geluk een vrucht is van vrijheid, en vrijheid die van moed."

'Iedereen schiet in de houding tijdens die rede', legt de hoogleraar uit. 'Het gaat over "wij" en "ons". Je zit in een hele grote gemeenschap, maar het is toch je thuis. Dat is de kracht van verhalen. Grondwetten werken als literatuur: ze kunnen je in actie brengen. Eigenlijk wil je aan studenten die de rede hebben gelezen vragen: "Krijg je het er lekker warm van?"'

Maar geldt dat ook voor de wat moeizame stijl waarin de Nederlandse Grondwet is opgesteld?

Voermans: 'De impact van de teksten is zoveel groter dan de letters in de 142 artikelen. Mensen kennen die bepalingen niet, dat hoeft ook niet om de boodschap ervan te kennen. Voetballers snappen ook de buitenspelregel zonder te weten wat er precies op die anderhalve pagina in het KNVB-reglement staat. Nederlanders vinden de Grondwet echter wel belangrijk en kunnen ook zonder moeite de belangrijkste principes aangeven: gelijkheid en het verbod op discriminatie, vrijheid van meningsuiting, godsdienst en democratie.'

En ja, geeft hij toe, de tekst in de Nederlandse Grondwet is 'bleek en sober'. 'Maar dat ben ik steeds meer gaan waarderen. Het is van een ongehoord en onovertroffen raffinement. We zijn een land van minderheden. Kijk naar de Tweede Kamer: 150 leden verdeeld over veertien fracties. We zijn zo verschillend, de Grondwet maakt echter maximale ruimte voor een inclusief systeem. Als persoon, niet als wetenschapper, denk ik wel: er kan best wat bij of af. Maar als je afstand neemt, zie je dat het heel geraffineerd is gedaan. Het document legt niet te veel vast: laat de politici het maar met elkaar oplossen. Er staan niet allemaal dingen in waardoor je de hele tijd naar de rechter moet lopen.'

Maar, zo benadrukt hij: 'Dit boek is niet: Voermans vertelt wat er in een grondwet moet staan. Maar herzie die Grondwet vooral, als je denkt dat dat nodig is. De Grondwet is geen heilig huisje. Misschien is de herzieningsprocedure in Nederland wel wat te rigide. Een herziening moet twee keer door beide Kamers, waarvan de tweede keer met twee derde meerderheid: 26 senatoren kunnen in de tweede ronde elke herziening tegenhouden. De procedure nu is een formidabele horde, dat kan wel wat minder. Want als de Grondwet niet geleefd wordt in de dagelijkse praktijk, dan heb je er namelijk niets meer aan. Elke generatie doet er goed aan om na te denken over de Grondwet: is deze nog wel bij de tijd?'

Balletje breed

In een interview in *NRC* vorige week was Voermans kritisch op de 'te weinig wetenschappelijke manier waarop op het recht wordt uitgeserveerd aan studenten.'

'Bij Rechten wordt op een steeds hoger niveau wetenschap bedreven', legt Voermans uit. 'Dat gaat gewoon heel goed, maar in het onderwijs zie je daar te weinig van terug. Die opmerkingen in *NRC* waren een verwijt aan mijzelf. Ik heb zelf twintig jaar de 'balletje breed-strategie' volgehouden: we doen het zoals we het altijd deden. We weten ondertussen zoveel meer, daar moeten we gebruik van maken.'

'Ik krijg nu, overigens allervriendelijkste, commentaren van vakgenoten: "Je hebt kritiek op de juridische wetenschap." Dat is dus niet het geval. Het is geen kritiek op mijn collega's maar impliciet op mijzelf: "Hey, jij met je grote mond. Als jij vindt dat het beter kan, laat dat dan zien." Toen heb ik dit boek geschreven en dat gaan we in het onderwijs uitserven. Het is vooral een opdracht aan mijzelf.'

Wim Voermans, *Het verhaal van de grondwet*. Prometheus, 512 pag. € 34,99

Oog om oog

Wat we onbewust vertellen met onze pupillen

Mensen (én dieren) praten ook met hun ogen. Psycholoog Mariska Kret probeert die ingewikkelde choreografie van pupillen te ontrafelen.

DOOR BART BRAUN Liegen met woorden is niet zo moeilijk. Geloofwaardig liegen, zodat je non-verbale communicatie overeenkomt met je onware taal, is lastiger, maar kan wel. Je bent echter nooit volledig de baas over de informatie die je geeft. Alle dingen waar mensen te dom voor zijn, bedient het menselijk lichaam namelijk op de automatische piloot. De kring- en sterspiertjes rondom je pupillen, bijvoorbeeld. Je kán liegen met je ogen – komen we zo op – maar het is ingrijpend en gevaarlijk. Een pokerspeler die niet door zijn ogen verraden wil worden, zet liever gewoon een zonnebril op.

Dat mensen zo weinig over hun ogen te zeggen hebben, maakt die ogen bijzonder interessant voor psychologen als Mariska Kret. Zij onderzoekt hoe mensen of dieren gezamenlijk besluiten nemen, en wat de rol van emoties en uitdrukkingen van emoties daarbij is. 'Er is in de psychologie veel aandacht voor emotie-perceptie', vertelt ze. 'Het probleem is dat er in veel van die studies gewerkt wordt met geacteerde uitingen: iemand trekt bijvoorbeeld een boos gezicht of een uitdrukking van walging, en dan kijk je hoe de proefpersonen daarop reageren. Meestal zie je zulke uitgesproken emoties echter helemaal niet in het dagelijks leven. Ik wil weten: wat zijn de uitingen die je wel ziet? Wat gebeurt er in reactie daarop? Wat kan je meten?'

Dat betekent ook dat je naar andere dingen moet kijken. 'Psychologen zijn meestal niet zo geïnteresseerd in krab-bewegingen, maar bij apenonderzoekers staat het hoog op de agenda. Mensen gapen vaak in stressvolle situaties. Als je de context meeneemt, kan zo'n ongecontroleerde uiting heel belangrijk zijn.'

Zoals pupilgrootte, bijvoorbeeld. In recente publicaties laten Kret en haar collega's zien dat zoiets echt verschil maakt. In *Social Influence* beschrijven ze hoe proefpersonen moesten inschatten hoeveel letters er op een schermpeje stonden. Bovendien het scherm zie je de schatting van 'iemand anders', inclusief foto.

Bij precies dezelfde afbeelding, waarvan alleen de pupillen groter zijn gefotostoot, verandert er iets: de schattingen van de proefpersonen gaan dichterbij de buurt zitten bij die van hun fictieve medespeler. Volgens een andere publicatie vertrouwen proefpersonen die medespelers meer als hun pupillen zich verwijderen, en dichten ze hen meer positieve eigenschappen toe, zoals vriendelijkheid. In taakjes waarbij geld moet worden verdeeld, geven ze een groter bedrag aan medespelers met veel zwart in de ogen. Een experimentverslag met foto's op een computerscherm suggereert dat de proefpersonen mensen met wijde pupillen eerder zouden benaderen.

Grotere pupillen kunnen interesse in de ander aangeven, en kleine pupillen vermoeidheid of verveling, vat Kret het samen.

Dat is nogal wat. Werkt het ook in het echt? Zou je meer succes hebben als verkoper, bij het daten, als politicus, als je pupillen groter waren? Wat als je je pupillen groter kon maken?

Er zijn manieren om dat te doen. De bekendste is de uitgaansdrug xtc. Probleem is dat die behalve pupilvergroting ook een aantal andere effecten heeft, die niet altijd je beoogde doel ten goede komen.

In vroeger tijden druppelden jonge vrouwen wel het extract van de wolfskers-plant in hun ogen voor grotere kijkers – de plant heet daarom in het Latijn *Atropa belladonna*. Nadeel: je gaat er onscherp van zien, en bij herhaaldelijk gebruik ligt het risico van blindheid op de loer.

Kret gaat daarom binnenkort aan de slag met speciaal voor haar onderzoek gemaakte contactlenzen ('Peperduur, maar gelukkig gesponsord door de fabrikant.')

Het lijkt er overigens wel op dat de pupillen in het echt onderdeel zijn van een groter geheel aan reacties. Bij een experiment met blind dates waarbij de daters een speciale bril op moesten die hun ogen filmde, bleek dat er een hele choreografie van gedeelde emoties plaatsvindt als het klikt: niet alleen 'spiegelen' de mensen dan elkaars oogreactie, maar ook de hartslag en huidgeleiding – een maat voor hoeveel je zweet – gaan gelijk lopen. Ook de gedragingen waarover je in principe wel wat te vertellen hebt, zoals lichaamshouding en kijkrichting, gaan meer op elkaar lijken.

Hoe imiteer je iemands hartslag? 'Al die reacties staan niet los van elkaar', legt Kret uit. 'Je kan niet je pupillen vergroten zonder dat je hartslag ook verandert. Je versnelt allebei een beetje, als je op dezelfde golflengte zit. Vooral dat gelijk gaan lopen van "opwinding", voorspelde het succes van een date.'

Taal is evolutionair gezien een recent verschijnsel, vervolgt ze. 'Lang voordat onze verre voorouders over een uitgebreide gesproken taal beschikten, hadden ze al non-verbale communicatie.'

Niet alleen taal is overschat, maar onze eigen wil ook, zo lijkt het. 'Veel van onze beslissingen worden helemaal niet zo bewust genomen', vat Kret haar onderzoek samen. 'Veel factoren spelen een rol, of we dat in de gaten hebben of niet. Zelfs zoiets subtiels als pupilgrootte heeft invloed op hoe een sociale interactie verloopt. Dat wil ik verder gaan onderzoeken, zowel bij mensen als bij dieren.'

Dat moet leiden tot 'een beter beeld van hoe al die maten als ademhaling, pupilgrootte en spiegelgedrag samenhangen', zegt ze. 'Welke onderdelen van de choreografie zijn bepalend voor de band tussen twee mensen of dieren, en de beslissingen die genomen worden? Als je dat weet, kan je bijvoorbeeld betere *virtual reality*-trainingen maken voor mensen die geneigd zijn om oogcontact te mijden.'

Het wolvenoog en de chimpanseeblik

'Het is een misvatting dat bij apen oogcontact altijd een confrontatie oplevert', zegt Mariska Kret.

'Het verschilt echt per apensoort. Bonobo's, bijvoorbeeld, vinden oogcontact heel prettig. Bij apen onderzoek ik dezelfde vragen als bij mensen: hoe ervaren ze uitingen van emoties van hun soortgenoten? Ook apen vertonen spiegelgedrag: gapen en krabben werken bij orang-oetans aanstekelijk, bijvoorbeeld. En dat zijn niet eens dieren die in sociale groepen leven.'

In de toekomst wil de psycholoog een koppeling gaan maken tussen dat soort gedrag en hoe de dieren samenwerken.

Hoeveel oogcontact is er nodig? Werken dieren die elkaar veel spiegelen beter samen? Kijken ze naar elkaar tijdens de taak?

Oogwit en iris van chimpansees en bonobo's lijken net zoveel te contrasteren als mensenogen, lieten we onlangs zien in *PNAS*, dus ze zouden goed moeten kunnen zien in welke

richting een andere aap kijkt.

Chimps en bonobo's staan genetisch het dichtst bij de mens. Maar het dier waar we historisch gezien het meest hecht mee zijn, is de hond. We wonen al meer dan tienduizend jaar samen met honden, en al die jaren lang hebben wij ze veranderd door ermee te fokken. Ze zijn dol op oogcontact met mensen, en begrijpen onze lichaamstaal opvallend goed.

Op dit moment werkt Kret aan een vervolgstudie op haar *PNAS*-artikel, waarin ze wolvenogen met hondenogen vergelijkt. Honden hebben overigens niet zozeer grotere ogen dan wolven: de spieropbouw rond hun ogen is anders, zodat ze grotere ogen kunnen opzetten: de beroemde puppyblik.

Wat Kret en haar collega's vermoeden, is dat hondenogen meer contrast hebben dan wolvenogen. Misschien omdat oogcontact tussen mensen en honden zo belangrijk is, misschien omdat het toevallig samenhangt met andere huisdierkenmerken als tamheid en flaporen.

Achtergrond

Meer mannen = meer wangedrag

Universiteit is even vrouwonvriendelijk als het leger

Genderstudies-onderzoeker Marijke Naezer deed onderzoek naar wangedrag op universiteiten. Op 25 september geeft ze een lezing. ‘Mensen worden tegen elkaar uitgespeeld.’

U beschrijft zes soorten wangedrag, welke zijn dat?
‘Wetenschappelijke sabotage, fysieke en verbale intimidatie en bedreiging, buitensluiting, seksuele intimidatie, denigreren, en problematiseren van wat gezien wordt als “special needs”. Tussen aanhalingstekens, want alleen volgens bepaalde normen is dat natuurlijk ‘special’. Bijvoorbeeld zwangerschap, ziek zijn, fysieke beperkingen, rouw, dat soort situaties. Het gaat om allerlei mensen die niet voldoen aan het ideaalbeeld van een blijde, gezonde, 24 uur per dag beschikbare werknemer.’

Het rapport gaat over de ervaringen van vrouwen. Hebben zij hier vaker mee te maken?
‘Ja, dat bleek uit het onderzoek van de vakbonden FNV en VAWO, dat tegelijk met ons rapport uitkwam. In die enquête gaf 44 procent van de vrouwen aan dat ze in een onveilige situatie werkten of hadden gewerkt, en 35 procent van de mannen. Dat sluit ook aan bij onze bevindingen. Er werken bepaalde mechanismen die vrouwen kwetsbaar maken waardoor ze slachtoffer worden van dit soort gedrag.’

Wat voor mechanismen?
‘Sowieso de ongelijke positie van vrouwen in de universitaire wereld, en het *old boys network* dat daar nog steeds is. Daarnaast zijn er allerlei stereotiepe vooroordelen: dat vrouwen minder goede wetenschappers zijn, bijvoorbeeld. Dat gaat heel onbewust, maar onderzoek laat ook zien dat vrouwen minder serieus worden genomen als ze iets vertellen. Vrouwen die wangedrag aan de kaak stellen, worden vaak niet serieus genomen, terwijl mannen worden beschermd.’

In het rapport beschrijven 53 vrouwen hun ervaringen. Hoeveel van hen zochten hulp?
‘Van de 43 vrouwen er iets over zeiden, hadden 35 om hulp gevraagd. Maar één van hen was tevreden over hoe het daarna was aangepakt. In de

Marilyn Monroe treedt op voor het in Korea gestationeerde Amerikaanse leger, 1954. Foto Wikimedia

meeste gevallen gebeurde er weinig of niks.’

Hoe komt dat?
‘Door de enorme machtsongelijkheden binnen de universiteit, en de sterrencultuur die er heerst. Als iemand status heeft bereikt en veel geld in het laatje brengt, is de kans dat er actie tegen zo iemand wordt ondernomen heel klein. Het lijkt alsof die mensen boven alle morele wetten verheven zijn. Dat is zó pijnlijk voor slachtoffers. Daarnaast is er een bepaalde angst van de universiteit voor reputatieschade. Terwijl we weten dat je reputatie er pas echt onder lijdt, als je dit soort zaken jaren- of decennialang door laat etteren.’

Komt het binnen de academische wereld vaker voor dan gemiddeld?
‘Het gebeurt op andere plekken ook, maar er is een vergelijkend onderzoek gedaan over seksuele intimidatie in verschillende werksferen in de Verenigde Staten. Daaruit bleek: hoe masculinier de sfeer, hoe meer wangedrag er plaatsvindt. De academie stond samen met het leger bovenaan. Daar kwam beduidend meer seksuele intimidatie voor dan in de private sector en bij de overheid; sectoren die minder door mannen gedomineerd worden.
‘Je ziet structuren in de academie waardoor medewerkers tegen elkaar worden uitgespeeld. We worden

concurrenten gemaakt door de manier van geld verdelen. We moeten met zijn allen op die beurzen azen, en wie de grootste mond en hardste ellebogen heeft, krijgt het geld.’
In het rapport staan aanbevelingen, waaronder cultuurverandering, bewustwording verspreiden, en adequater reageren. Nog advies voor mensen die nu in een dergelijke situatie zitten?
‘De respondenten hadden tips voor lotgenoten: leg alles vast, en zoek medestanders. Dat maakt je casus sterker. Verder wisselt het per situatie. Als iemand echt in een hoek wordt gedreven, kan je mond houden en doorgaan tot je weg kan de

meest logische optie zijn. Dan is het geen individuele keus, maar politiek en cultureel bepaald. Het betekent dat je niet de mogelijkheid hebt om je stem te laten horen. Ik zou liever advies geven aan de anderen: gedraag je als een fatsoenlijk mens. En als je leidinggevende bent of omstander: zeg er iets van.’

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN

Marijke Naezer, Wangedrag in de wetenschap.
Lezing, Studium Generale, Lipsius, woensdag 25 september, 19:30 - 21:00

Academische Agenda

Prof.dr. N.J.G. Kaptein zal op vrijdag 20 september een oratie houden bij benoeming tot hoogleraar bij de faculteit Geesteswetenschappen, met als leeropdracht Islam in Zuidoost Azië. De titel van de oratie is ‘Het Midden Oosten en religieus gezag in Indonesië’.
Dhr. J.M. Meylahn hoopt op dinsdag 24 september om 13.45 uur te promoveren tot doctor in de Wiskunde en Natuurwetenschappen. De titel van het proefschrift is ‘Stochastic resetting and hierarchical synchronisation’. Promotor is prof. dr. W.Th.F. den Hollander.
Mw. M. Avalos Garcia hoopt op dinsdag 24 september om 15.00 uur te promoveren tot doctor in de Wiskunde en Natuurwetenschappen. De titel van het proefschrift is ‘Volatile compounds from Actinobacteria as mediators of microbial interactions’. Promotor is prof. dr. G. van Wezel.
Dhr. L.B. Esser hoopt op woensdag 25 september om 10.00 uur te promoveren tot doctor in de Rechtsgeleerdheid. De titel van het proefschrift is ‘De strafbaarstelling van mensenhandel ontarfeld’. Promotoren zijn prof.mr.dr. C.P.M. Cleiren

en prof.mr.dr. J.M. ten Voorde.
Mw. C. Dinis Fernandes hoopt op woensdag 25 september om 11.15 uur te promoveren tot doctor in de Geneeskunde. De titel van het proefschrift is ‘Multi-parametric MRI to guide salvage treatment of recurrent prostate cancer’. Promotor is prof.dr. U.A. van der Heide.
Dhr. Y. Zhai hoopt op woensdag 25 september om 12.30 uur te promoveren tot doctor in de Wiskunde en Natuurwetenschappen. De titel van het proefschrift is ‘Nano shapes micro: Impacts of metallic nanoparticles on microbial communities’. Promotoren zijn prof.dr. W.J.G.M. Peijnenburg en prof.dr. M.G. Vijver.
Mw. A.M. Spruijt hoopt op woensdag 25 september om 13.45 uur te promoveren tot doctor in de Sociale Wetenschappen. De titel van het proefschrift is ‘Curious minds: Stimulating parent-child interaction to foster neurocognitive functioning in four- to eight-year-olds’. Promotor is prof. dr. J.T. Swaab.
Mw. G.M. Verheij hoopt op woensdag 25 september om 15.00 uur te promoveren tot doctor in de Geneeskunde. De titel van het proefschrift

is ‘Positioning and complications of umbilical catheters’. Promotoren zijn prof.dr. E. Lopriore en prof.dr. A.B. te Pas.
Mw. E.N. Kuipers hoopt op woensdag 25 september om 16.15 uur te promoveren tot doctor in de Geneeskunde. De titel van het proefschrift is ‘Dietary modulation of adipose tissue and cardiometabolic health’. Promotor is prof.dr. P.C.N. Rensen.
Dhr. B.-J.F. de Rooij hoopt op donderdag 26 september om 10.00 uur te promoveren tot doctor in de Geneeskunde. De titel van het proefschrift is ‘Lectin complement activation pathway and the outcome of orthotopic liver transplantation’. Promotoren zijn prof.dr. H.W. Verspaget en prof. dr. B. van Hoek.
Mw. L. Zanotti hoopt op donderdag 26 september om 10.00 uur te promoveren tot doctor in de Geesteswetenschappen. De titel van het proefschrift is ‘Populist Polarization in Italian Politics: An Assessment from a Latin American Analytical Perspective’. Promotoren zijn prof.dr. P. Silva en prof.dr. C. Rovira Kaltwasser (Diego Portales University).

Mw. J.M.T.A. Meessen hoopt op donderdag 26 september om 11.15 uur te promoveren tot doctor in de Geneeskunde. De titel van het proefschrift is ‘Outcome of osteoarthritis and arthroplasty: from patient perspective to molecular profiling’. Promotoren zijn prof.dr. R.G.H.H. Nelissen en prof.dr. P. Slagboom.
Dhr. L. Bollen hoopt op donderdag 26 september om 13.45 uur te promoveren tot doctor in de Geneeskunde. De titel van het proefschrift is ‘Wervelmetastasen’. Promotor is prof.dr. P.D.S. Dijkstra.
Mw. I.L. Elias Carrillo hoopt op donderdag 26 september om 15.00 uur te promoveren tot doctor in Governance and Global Affairs. De titel van het proefschrift is ‘Agenda Dynamics in the European Union’. Promotor is prof.dr. M. Hosli.
Mw. E.M. van Zonneveld hoopt op donderdag 26 september om 16.15 uur te promoveren tot doctor in de Sociale Wetenschappen. De titel van het proefschrift is ‘Early intervention in children at high risk of future criminal behavior’. Promotoren zijn prof.dr. J.T. Swaab en prof. dr. S.H.M. van Goozen.

Maretjes

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord**, 28 leerlingen **basisonderwijs**, groep 4 t/m 8, waarvan 7 met vergoeding van 5 tot 10 euro. **Voortgezet onderwijs**: *Oefenen voor staatsexamen NT2, niveau 2. *Economie, 4 havo. *Wiskunde, Engels, brugklas mavo, havo. *Wiskunde B, 4 havo. *Nederlands, 3 mavo. *Nederlands, 4 havo. **Leiden-Zuid**, 7 leerlingen **basisonderwijs**, groep 4 t/m 8. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoomen@owwleiden.nl.

Word taalmaatje en help één keer per week een vluchteling of anderstalige met het verbeteren van het Nederlands. Bepaal zelf waar en wanneer. Mail naar taalgroep@ekkleisaleiden.nl of bel: 06-34069967.

Wil je assisteren in de zorg? Mensen helpen aan de balie, de telefoon bemannen, etc.? **Vergoeding tussen 10 en 12 euro per uur.** Tel. 06-29290256 of info@drugfrontiers.com (Den Haag).

Jan Slikkerveer (links) en Richard Leakey bewonderen 's werelds oudste en beroemdste paleoantropologische archief. 'Er is mee omgegaan alsof het oude troep was.' Foto Taco van der Eb

Gered van de nazi's en de kliko

Collectie op drift: paleoantropologische schatkamer is 'nog niet buiten gevaar'

De geschiedenis van het oudste paleoantropologische archief van de wereld leest als een detective-verhaal, zegt Jan Slikkerveer. De hoogleraar redde de collectie van de papierversnipperaars en zoekt nu samen met de beroemde antropoloog Richard Leakey naar een nieuwe bestemming.

DOOR VINCENT BONGERS 'Het is ongelooflijk', zegt professor Jan Slikkerveer (1941), hoogleraar etnobotanische kennissystemen. 'Er werd mee omgegaan alsof het oude troep was. Ik kon het niet verdragen dat zo'n unieke collectie in de papierversnipperaars zou verdwijnen.'

Voor hem staat een cassette gevuld met documenten en artikelen uit en over de begintijd van de paleoantropologie, het wetenschappelijke vakgebied dat uitgestorven mensachtigen bestudeert. Het is slechts een klein deel van het Human Revolution and Development Archive dat is opgeslagen in het Van Steenisgebouw van de Leidse universiteit.

'In totaal gaat het om 420 dozen met daarin 43.000 historische documenten. Het is een schatkamer.' En het had weinig gescheeld of daarvan was niets overgebleven. Slikkerveer wist het al een aantal keer nog net op tijd te redden.

'En ook nu is de collectie nog niet buiten gevaar', zegt de wereldberoemde Brits-Keniaanse antropoloog Richard Leakey (1944, zie kader), die onder andere in 1984 *Turkana Boy* vond, een vrijwel compleet oermensskelet. 'Het op een universiteit bewaren van een archief van deze waarde is niet veilig. Het is *crazy*. Universiteiten kunnen op de lange termijn vaak niet goed voor collecties zorgen. Die kunnen slachtoffer worden van conflicten over het gebruik

van beschikbare kantoorruimte.' Leakey is dan ook naar Leiden gekomen om samen met Slikkerveer een toekomstbestendige oplossing voor het archief te bespreken.

'De geschiedenis van de collectie is een detectiveverhaal', vertelt Slikkerveer. 'Dat begint in 1893 op Java. De Nederlandse antropoloog Eugène Dubois was daar op zoek naar fossielen van mensachtigen.' Zijn gravers vonden een schedelkapje van een soort die Dubois de *Pithecanthropus erectus* (rechtstaande aapmens) noemde. 'Hij dacht dat hij de "missing link" had gevonden tussen aap en mens. Dat is het niet, het is een *Homo erectus*, een uitgestorven mensensoort.'

Slikkerveer schreef met Leakey een boek over Dubois en zijn Javamensen dat in 1993 verscheen: *Man-Ape, Ape-Man*. De fossiele resten van de *Pithecanthropus* hebben een ereplaats in het recent heropende Naturalis. En terecht, want de vondst van de Javamensen was een doorbraak. De paleoantropologie kreeg ineens handen en voeten, zegt Slikkerveer. 'Het was niet langer een puur theoretisch vak.'

In de jaren twintig van de vorige eeuw zag de Münchense hoogleraar Rudolf Martin, geïnspireerd door de vondst van Dubois op Java, de mogelijkheid om een klassiek handboek te schrijven over het vakgebied. Hij verzamelde een grote hoeveelheid artikelen, originele manuscripten en foto's als basis voor dat boek. Leakey: 'Het is de ruggengraat van het vakgebied: het oudste en beroemdste paleoantropologische archief ter wereld.'

En daarvan staat nu een gedeelte op Slikkerveers tafel. Uiterst voorzichtig toont Leakey een handgeschreven brief van Dubois. 'Dit is enorm waardevol stuk', zegt hij. En dan bezorgd: 'Berg het alsjeblieft weer snel op. Het is te link om het hier te laten slingeren. Straks niest er iemand op, of gaat er een glas

water overheen.'

Slikkerveer vervolgt: 'De nazi's bemoeiden zich echter met Martins werk, en wilden dat hij hun rassen-theorie een wetenschappelijke onderbouwing gaf. Martin weigerde dat te doen. In 1925 overleed hij aan een hartaanval. Het verhaal gaat zelfs dat hij vergiftigd zou zijn door de nazi's, zodat zij het archief in handen konden krijgen. Maar de collectie werd gered. Martins vrouw heeft 's nachts al die stukken op twee huifkarren geladen en naar Nederland gestuurd. Vlak na de Tweede Wereldoorlog is het terechtgekomen bij de faculteit Geneeskunde en Anatomie van de Universiteit Utrecht. De collectie vormde de basis voor het Instituut voor Antropobiologie.'

Maar eind jaren '80 werd het instituut opgedoekt. 'Ik kreeg een telefoontje: "Ben jij geïnteresseerd in het archief? Je moet het zelf komen halen, anders gaat het de kliko in!" Mijn vrouw en ik zijn toen naar Utrecht gegaan om te kijken. We troffen de 420 dozen met papieren en een kleine bibliotheek aan. We hebben een bestelbus gehuurd en hebben alles samen met mijn studenten opgehaald.'

Maar waar laat je al die spullen zo snel? 'Bij antropologie in Leiden hadden we geen ruimte. Gelukkig kon ik de collectie kwijt in de kelder van het Pieter de la Courtgebouw. Maar toen ik hoogleraar bij de faculteit wiskunde en natuurwetenschappen werd, moest het archief ook verkassen. Het is niet iets wat je even onder je bed stopt. Toen heeft een van mijn studenten, Ignaas Spruit, ons uit de brand geholpen. Hij wilde al die dozen wel bewaren in zijn kleine huis in de Morsstraat. Daar stonden ze tot aan het plafond.'

Leakey: 'Ik was stomverbaasd. Iedereen heeft naar dat archief gezocht. Toen ik destijds hoorde dat Slikkerveer het had, dacht ik: "For God's sake man, die moeten we in

veiligheid brengen!"'

Slikkerveer: 'Vanaf een congres in Wenen heb ik Ignaas gebeld en gezegd dat ik de dozen wel in het Van Steenisgebouw kon opslaan. Hij zei dat ik snel moest zijn: "Het gaat niet goed met mij. Ik heb kanker." Drie dagen later belde ik hem op. Er werd niet opgenomen. Ik dacht: "Oh, God. We zijn te laat." Gelijk alle ziekenhuizen gebeld, en, waarachtig, hij lag in het Diaconessenhuis. Hij zei: "Jan, hier heb je mijn sleutels. Ga het alsjeblieft halen..." Sindsdien heeft het archief in het Van Steenis gesluimerd, totdat Richard zich ermee ging bemoeien. Er wordt nu onderzoek naar gedaan, onder meer door Padjadjaran Univer-

sity in Bandung, vanwege de wetenschappelijke raakvlakken met Indonesië.'

'Ik denk dat er licht aan het einde van de tunnel is', zegt Leakey. 'Er zijn gesprekken met Naturalis over een eventuele overname. Het zou een hele opluchting zijn mocht het archief een nieuw permanent thuis krijgen. Een museum is geschikt voor permanente opslag. Uiteraard is het essentieel dat de collectie gratis open gesteld wordt voor onderzoek. Digitalisering is een prioriteit. Als het voor iedereen beschikbaar is, kan het onderzoek naar de oorsprong van de mens nieuw leven worden ingeblazen. Het wordt een *happy end*, daar twijfel ik niet aan.'

'Je moet opstaan en knokken'

Het leven heeft Richard Leakey flink gerafeld. Zijn gezicht en armen zijn gehavend en hij mist een stukje van zijn linker oor. 'Zie ik er nog goed uit', vraagt hij, 'afgezien van alle littekens?' Na twee niertransplantaties kreeg hij onlangs ook een nieuwe lever. 'Maar ik voel me wel oké.'

Opstaan en lopen gaat moeilijk. 'Richard verloor namelijk in 1993 beide onderbenen bij een vliegtuigongeluk', vertelt Jan Slikkerveer. 'Nou, ja ongeluk. Het was sabotage: een moordaanslag.'

Want naast wetenschapper is Leakey ook voormalig politicus en activist. 'Ik werd heel erg pissig op de manier waarop in Kenia de bescherming van wilde dieren werd geregeld. Dus ik ben jaren geleden *director of Kenya Wildlife Service geweest*', legt hij uit.

Slikkerveer: 'Dat bracht hem in botsing met stropers, die hem uit de weg wilden ruimen.' 'Hij had toen nog één been, er zaten allemaal pinnen in', vertelt Slikkerveers vrouw Mady.

'Richard vroeg aan de behandelend arts: "Hoe lang duurt het met dat ene been voordat ik weer kan lopen?" Een flinke tijd, was het antwoord. "Cut it off tomorrow", zei Richard. 'Hij gunde zichzelf de tijd niet om daar op te gaan wachten. Dan maar twee kunstbenen.'

Leakey was ook actief in de Keniaanse politiek. 'Ik ergerde me aan de enorme corruptie in het land en begon de politieke partij Safina.' Ook dat leverde problemen op. Zo ranselden aanhangers van de regeringspartij hem af met zweepen. Later vroeg president Moi om hem te helpen de problemen aan te pakken. 'Ik heb het land twee jaar als een *de facto* premier gerund. Een interessante, maar lastige periode. Inmiddels heb ik de leeftijd waarop ik niet meer alles wat beweegt aanval, dat laat ik anderen doen. Maar het is te makkelijk om te zeggen: "Ach, ik ben oud, het is afgelopen." Nee, je moet opstaan en knokken. Je bent pas dood als je bent gestorven.'

English page

BEST PRICES

Vacant

Prime location

Don't fall for it

We let ourselves be tricked like so many victims of the room shortage

Many international students have been conned by fake landlords who offer places to let on Facebook. *Mare* spoke to some victims and some scammers.

BY SUSAN WICHGERS An advert on Facebook: a furnished apartment with two bedrooms on Kraaiersstraat, for 500 Euros per month. It sounds too good to be true, and it is. "Fully furnished apartment, city center", Anselmo Rubio posts in the Facebook group "Leiden Housing". No pictures.

Rubio has an extensive Facebook profile, but there's nothing to suggest any connection to the Netherlands. He lives in Los Angeles, works for an American company and has American relatives.

When we let him know that we're interested, he sends the "landlord's" (English) number. Then a certain Andrew Taylor texts: "Sorry for late reply". We ask if it's possible to view the place and he replies: "Am somehow busy. That is why I won't be able to make any viewing. Because am in Amsterdam right now executing a huge project."

Lesson 1: Scammers are always too busy for a viewing

We can't view the apartment, because con artists are always somewhere else, for work or some other excuse. The reason that mainly international students are duped by scammers is that they are often still abroad when they search for living space and don't have any opportunity to view the flat anyway.

This happened to the Indian student (25, Human Rights Law) who lost 1,100 Euros to a fraudster last year. She doesn't want to be named in the paper. "It's still a nightmare", she explains. "It's so much money, especially in Indian terms. I've lost half my savings."

She should have heeded the warning signs, she admits. The landlord had an English bank account, he was in a hurry and always immediately replied to her emails. "But I even asked a friend

in Leiden to check the address. It seemed alright." She sent a copy of her passport too, which she is now regretting. "Never do that", she advises. "And don't pay a thing for a house you've haven't seen with your own eyes."

Unfortunately, that advice does not always hold water, as Ab Hagenaar can tell. Hagenaar lets three apartments himself, and, using an alias, has taken to Facebook to actively warn international students against scammers. In his free time, he checks Facebook groups, looking out for adverts for living accommodation, publishes the names of scammers, answers questions from international students and hands out tips for recognising a con. This has made a few people angry with him, which is why he uses a pseudonym.

He calls Andrew a real "middle of the road scammer", a classic example of someone out for easy cash. But the tactics are getting more and more devious. "Some scammers rent something through AirBnB, so victims can actually view a place. They think it's the real deal and pay up. If you hold viewings every day for a few weeks, you can rake in the cash." Others agree to meet students in a restaurant, buy them coffee and once the student has paid, hand over a false set of keys. "Of course, the keys don't fit." His tip: "Find out who owns the building. The Kadaster (the land registry office) has the details."

Lesson 2: Photographs and videos could have been made anywhere

The curtains are drawn on the photographs and a video Andrew sends us, so there's no view to confirm that the flat is in Leiden. If you look more closely, there are some un-Dutch details, including a water cooler and an air con. Sometimes con artists use pictures of hotels, or houses for sale. If you want to exclude that possibility, do a reverse image search on Google. However, we can't find Andrew's photographs anywhere on the Internet.

In the meantime, he has sent

the full address, Kraaiersstraat 8, because he thinks we're in Germany and can't check. Kraaiersstraat 8 turns out to be a garage. There is an apartment above the garage, number 8a, but we can tell straight away, by looking through the windows, that it's not the apartment in the pictures.

Andrew is now getting impatient.

11.45: "Let me know if you receive it or not. Waiting for your reply."

11.46: "Are you there?"

11.50: missed call.

11.55: "Do you receive it. Waiting for your reply."

He stresses that he needs the money as soon as possible – he can only promise us the apartment when he has confirmation of payment.

We ring him back. Andrew has a strange accent for someone who was born and bred in England (as evident from the passport his sent – probably stolen from a previous victim). His response sounds annoyed: "You told me you were in Germany." He tries to get out of it by claiming that the apartment is on the non-existent second floor.

Suddenly, he takes a different approach. Of course we can see inside, but there are lots more people who are interested. If they don't want it, he'll let us know. After this talk, he blocks us on WhatsApp and won't answer our emails.

Lesson 3: Scammers are always in a hurry

Once Andrew has dumped us, we get in touch with Oluwasanmi Ajasa. He has an apartment to let in the centre of Leiden. If you look for his name on Facebook, you'll see that he also lets the same apartment in Amsterdam and Copenhagen.

He asks for an email address so that the landlord can contact us. A little later, we get an email from a Mr George Smith. He has an apartment: Houtstraat 3. He has used this address more than once: someone else who has been in contact with him was given the same address. Houtstraat 3 is Duwo student housing. Its residents have never heard of him.

After waiting half a day for our

reply, he sends a reminder. "Did you see my last messages I sent to you?" George is in a hurry, like the "landlord" who conned Maari Hinsberg (24, East Asian art history) at the beginning of the year. She had replied to an ad from an Italian girl looking for a housemate who then put her in touch with the landlord. Like the Indian student, she transferred 1,100 Euros.

It was only when the landlord claimed that the council had introduced a new rule obliging her to pay three months' rent that her suspicions were raised. "I tried to get in touch with the Italian girl again, but her Facebook profile had vanished. That's when I knew it was trouble."

Lesson 4: Scammers are hazy on details

Andrew was supposed to be English, but his grasp of that language was precarious. According to George's driver's licence, he is an American from Mississippi, but he has an English phone number and uses his "lawyer" Pierre Magnusson's Swedish bank account number.

Besides, he emails questions a normal landlord would never ask. "Did you take drugs? Did you have car? Did you have pet?"

After that, he sends us a kind of registration form, which asks for not just our address and phone number but also: "Do you drink?" When asked whether he drinks, he replies in the negative. "I don't drink and the lease agreement you will have it tonight."

For Dutch students, it's easy to avoid such tricks. Hagenaar reckons that 80 per cent of the messages he gets come from international students and 20 per cent from Dutch ones. "People are more trusting in countries where the housing shortage isn't that bad", he says. "Crooks don't operate in that area over there, so they're not aware of it."

"Dutch people might see through it sooner", Hinsberg agrees. "But if you live abroad, you have no idea. It's very stressful trying to find somewhere to live here. You're desperate and in a hurry."

Can something be done about it?

This summer, the Law Faculty hired a student assistant for a month to help international students. She went to the viewings, checked out websites that offered places to live, spoke to estate agents and checked leases.

University spokesman Caroline van Overbeeke says that this service was extremely popular and appreciated by the target group. But whether other faculties will follow suit, "we don't know yet, of course, it's too early to say. First, the faculty will review this service and relate its findings to Housing, and, in general, with the university."

Hagenaar believes that it is the universities' and municipal authorities' moral obligation to warn students against scammers. "Financially, we do well from international students. I do this voluntarily, along-

side my day job, but you could hire people to do it for small amount and that would make it much safer."

He has one more tip: housing-check.nl will check whether you are dealing with a scammer for 59 Euros. "I'm in two minds about it, because it's a commercial agency, but they do a good job."

Con artist Andrew has a bank account with ABN Amro in his own name. We reported the account number to ABN Amro; the bank recommends anyone who has dealt with a scammer to do the same. "We can investigate with the help of these reports", spokesman Jarco de Swart informs us. "But it is even more important that the victims report it to the police. It creates the necessary legal possibilities – for the bank, too – to take even more intensive measures against fraudsters."

TODAY ONLY

ALL-IN

SPECIAL DEAL

Dealen alsof je boodschappen doet

Drie tips voor de Nacht van Ontdekkingen

Zaterdagavond viert Leiden het jaarlijkse festival van kunst en kennis: de Nacht van Ontdekkingen. In de hele stad zijn lezingen, excursies en optredens. *Mare* tipt er alvast drie.

DOOR SUSAN WICHGERS

Foto Taco van der Eb

Marktplaats voor drugs en wapens

Jan Jaap Oerlemans, universitair docent strafrecht en criminologie, geeft een lezing over het *dark web*.

'Er zijn grofweg twee typen mensen die het gebruiken. Privacybewuste mensen, die anoniem willen discussiëren op fora bijvoorbeeld, om elkaar te helpen of om politieke vraagstukken te bepraten. Maar het overgrote deel van het dark web wordt uiteindelijk gebruikt voor criminele doeleinden.

'Het is heel eenvoudig om toegang te krijgen. Drie stappen en je bent er: je gaat naar torproject.org, downloadt de browser en maakt verbinding. Tor is anoniemer dan het gewone internet, want je IP-adres wordt verhuuld.

'Voor drugshandelaren biedt dat heel veel voordelen. Ze kunnen anoniem drugs verkopen op een soort marktplaats, maar dan voor illegale middelen. En als afnemer kun je dus ook heel simpel drugs kopen. Je doet het in je winkelmandje, betaalt met cryptovaluta, en dan krijg je het toegestuurd.

'Niet in een gewone envelop natuurlijk; dat gaat allemaal heel geraffineerd. Laatst is er een Nederlandse drugshandel opgerold. Daar printten ze met een 3D-printer make-updoosjes met drugs erin.

'Een paar jaar geleden heeft de politie de eigenaren van Hansa-market opgepakt, zo'n marktplaats voor drugs, en vervolgens zelf de site een paar weken draaiende gehouden om handelaars op te sporen. De politie probeerde zoveel mogelijk drugspakketten tegen te houden, maar er zijn er toch ook een hoop doorgelaten. Dat levert een ethisch dilemma op, want indirect faciliteert de politie dan drugsverkoop.'

Jan Jaap Oerlemans, *Het Dark Web: wat is dat eigenlijk?*
P.J. Vethgebouw 1.01, 22u en 23u

Cabaret mag geen therapie zijn

Biograaf Eva Rovers interviewde negen cabaretiers over het maken van een voorstelling. Ter ere van de 40e verjaardag van het Leids Cabaret Festival maakte ze daar een boek(je) van. Zaterdag vertelt ze wat cabaretiers bezielt.

'Het algemene beeld is dat de vrolijkste mensen vaak het depressiefst zijn. Dat wilde ik uitzoeken: zijn cabaretiers zo somber? En hoe transformeer je je binnenwereld naar een voorstelling?

'Sara Kroos heeft bijvoorbeeld veel geworsteld met depressie. De eerste keer dat ze op het podium stond, was ze een gewond dier, zegt ze zelf met de kennis die ze nu heeft. Ze stortte alle ellende uit. Daar ging ze aan onderdoor, omdat het linea recta uit haar eigen leven kwam. Je moet die donkere dus goed registreren. Je kunt wel uit je eigen ervaringen putten, maar de show moet geen therapie zijn.

'Ik had een totaal naïef idee over het maken van zo'n voorstelling, en dacht dat ze achter een bureau zaten te schrijven. Maar het begint vaak op het podium, een idee, een klein stukje, dat steeds groter en groter wordt. Meestal ontstaat een show tijdens een hele reeks try-outs, die geleidelijk de vorm krijgen van een voorstelling. Het groeit al doende, door veel uit te proberen.

'Een goede grap is daarom ook niet het moeilijkst voor ze. De stilte is het lastigst: is het publiek verveeld, of luistert het aandachtig? Marc-Marie Huijbregts doet alles in zijn eentje, voor zijn première laat hij absoluut niemand iets lezen of zien van de voorstelling. De avond zelf is hij altijd zo zenuwachtig dat hij er ziek van is. Maar uiteindelijk zorgt het publiek ervoor dat dat het waard is, vertelde hij, dat voelt als een warm bad.

'Cabaretiers zijn zichzelf op het podium en tegelijkertijd ook niet. Als je echt een rol speelt, werkt het niet, dat is te bedacht. Maar toch is het een *performance*. Dat zorgt ook voor verwarring bij het publiek: is de persoon of de cabaretier aan het woord? Het lijkt alsof iemand in een kroeg een verhaal aan je vertelt, maar cabaretiers vertellen het natuurlijk avond aan avond. Dat is echt een vak. Hoe nonchalanter het lijkt, hoe beter ze hun vak verstaan.'

Eva Rovers, *Wat bezielt een cabaretier?*
Academiegebouw, 22u en 22.30

De hersenen van psychopaten

Wendy Zwaanswijk promoveerde op psychopathische trekken bij jongeren, en geeft de lezing: wat is een psychopaat en hoe word je het?

'Wat een psychopaat anders maakt, is een hele verzameling eigenschappen. Een gebrek aan inlevingsvermogen, geen schuldgevoel hebben, impulsiviteit. Ze doen wat ze willen, houden hun eigen regels erop na. Het innerlijke stemmetje dat ze tegenhoudt, ontbreekt. Dat is heel moeilijk voor te stellen voor mensen die dat stemmetje wel hebben.

'Soms komen die eigenschappen al tot uiting bij kinderen en jongeren. Er is een bepaalde genetische basis voor psychopathie, maar of het echt aangeboren is of aangeleerd, daar bestaan verschillende ideeën over. Het kan aangeboren zijn, dan zie je bijvoorbeeld dat een heel jong kind al dieren mishandelt of doodt. Maar door omstandigheden, zoals mishandeling door de ouders, kan iemand ook een psychopaat worden. De literatuur heeft het dan over een sociopaat.

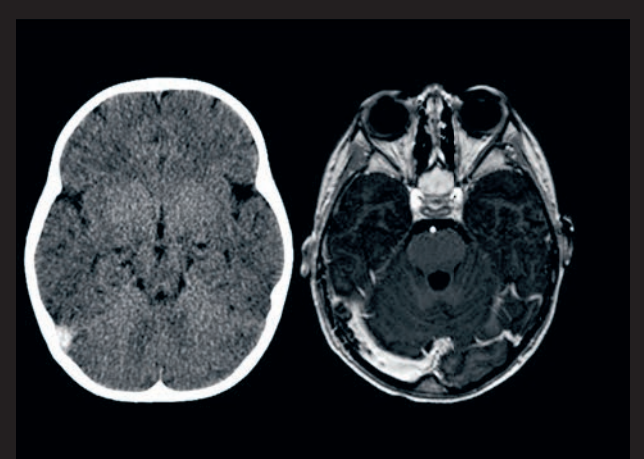
'Of het behandeld kan worden, daar zijn wetenschappers nog niet over uit. Sommigen denken van niet: in hersenscans is ook echt zichtbaar dat iemand een psychopaat is. De amygdala, het stukje waarin angstgevoelens worden geregeld, is dan minder ontwikkeld. Omdat onderzoek naar psychopathische trekken bij kinderen nu op gang is gekomen, zijn er wel nieuwe mogelijkheden. Een onderzoek naar behandeling van kinderen in samenwerking met de ouders, gaf al goede resultaten.

'Bij kinderen is het wel moeilijk te herkennen. Want welke jongere is niet impulsief? En een gebrek aan empathie kan ook autisme zijn. Je moet het echt in de context van alle andere kenmerken zien.

'Voor mijn eigen promotieonderzoek heb ik jongeren geïnterviewd. Eén daarvan is me erg bijgebleven. In eerste instantie leek hij heel charmant en innemend. Pas achteraf bedenk je je dan wat zo iemand gedaan heeft. Hij was pas vijftien en had drugs gedeald, maar vertelde het alsof hij boodschappen had gedaan.'

Wendy Zwaanswijk, *Psychopathie: een donker stukje persoonlijkheid* Academiegebouw, 19u en 19.30

> Zie voor het hele programma www.nachtvanontdekkingen.nl

Kamervragen

Foto Marc de Haan

‘Het is soms wel een bubbel’

Janine Hoek (19, liberal arts and sciences)

Huis: Leiden University College campus, 18e verdieping
Kamer: 28m²
Huur: €470 (met huurtoeslag)
Aantal bewoners: 19

Wat een hoop schoenen.
‘Ik heb negentien paar, ik heb een beetje een schoenenprobleem. Vaak koop ik ze tweedehands. Ik ga graag naar de IJ-hallen of naar Rataplan, een enorme tweedehandswinkel op een industrieterrein bij Rijswijk. Omdat ik een klein budget heb en omdat het leuk is. En het is beter voor het milieu, maar ik zou liegen als ik zeg dat ik het vooral daarvoor doe.’

Heb je die schilderijen zelf gemaakt?
‘Ja, in mijn vorige kamer hingen er nog veel meer. Vorig jaar zat ik in het midden

van de gang, maar omdat ik *Resident Assistant* ben geworden, mocht ik naar deze grotere kamer op de hoek.
‘Ik had een deel van mijn spullen al hierheen verhuisd, en een paar dagen later ging ik iets pakken uit mijn oude kamer. Was die hele kamer opeens leeg.
‘In de zomer is het één grote chaos, omdat er tweehonderd mensen weggaan en tweehonderd nieuwe bewoners aankomen, en dan zijn er dus ook nog interne verhuizingen.
‘De schoonmakers van Duwo hadden een foutje gemaakt en al mijn spullen in de container gegooit. Ik heb er een paar tekeningen uit kunnen vissen, maar de rest is verloren gegaan.’

Wat doet een Resident Assistant?
‘In dit gebouw wonen vierhonderd eer-

ste- en tweedejaars studenten van het Leiden University College. Op iedere verdieping heb je een Resident Assistant, een R.A., die de boel een beetje in de gaten houdt.
‘Zie je deze telefoon? Vanaf 7 uur ‘s avonds hebben steeds twee R.A.’s dienst. Dat betekent dat je gebeld kan worden als iemand in het gebouw je nodig heeft en dan ga je erheen. Bijvoorbeeld als iemand ligt te kotsen in de gang, te veel drugs heeft genomen, of een brandwond heeft opgelopen. Maar ook als iemand psychische problemen heeft.
‘Daar word je als R.A. op voorbereid met cursussen. Maar we houden ook in de gaten dat het goed met iedereen gaat en ze wel de colleges bijwonen. Als we horen dat iemand een tijdje niet is geweest, gaan we langs.’

Dat klinkt een beetje schools.
‘Als je als Nederlandse student iets hebt, je moet naar het ziekenhuis bijvoorbeeld, dan bel je ook je ouders.
‘Maar hier is 60 procent international. Zij kunnen dat niet, dus daar zijn wij voor. Maar we zijn er niet om mensen op de vingers te tikken.’

En alle colleges zijn ook in dit gebouw?
‘Ja, wonen en colleges zijn allemaal in één gebouw. Er is beneden ook een bar en er zijn studieplekken.
‘Soms merk ik ook wel dat het een beetje een bubbel is. Vorige winter kwam ik er na vier dagen pas achter dat ik al die tijd nog niet buiten was geweest.’

DOOR SUSAN WICHGERS

Column

Schuld

Vol angst zit ik voor mijn laptop. Met bevende handen typ ik de letters van de gevreesde woorden in mijn zoekbalk en trillend klik ik op ‘enter’. Mijn ogen schieten heen en weer over het scherm en ik voel een straaltje zweet over mijn rug lopen terwijl de pagina laadt.
Of ik een orgaan aan het verkopen ben of een geweer aanschaf op het dark web?
Nee.
Ik bezoek mijnduo.nl.
Zodra ik de homepage bereik, word ik geconfronteerd met de gruwelijke werkelijkheid van De Studieschuld. Achtduizend zevenhonderddrieëntachtig euro en twee cent, schreeuwt het scherm. Snel sluit ik het venster. Ik zet mijn reisproduct wel een andere keer om.
Dat mijn studieschuld ook bestaat als ik er niet mee geconfronteerd word, is natuurlijk een gegeven. Dat er naast mij een paar honderdduizend andere studenten zijn die ook een studieschuld opbouwen, biedt misschien wat perspectief.
Maar hoewel ik dit lot met honderdduizend anderen deel en er misschien niet 24/7 over peins of praat, zit het me nooit echt lekker.
Waar mijn ouders nog konden studeren voor 50 gulden en een glimlach, en er destijds bij verenigingen achstejaars leden op de tafel sprongen om hun jaarlied te zingen, lijkt voor mijn generatie studeren meer op het lopen van een hele dure marathon.
Nu er weer gesproken wordt over het terugbrengen van de basisbeurs als gift, lijkt het erop uit te zien dat ook de lichten na mij er beter van af zullen komen dan ik.
Om de zoveel tijd gaat het systeem helemaal ondersteboven, en of je studieschuld 5 of 50.000 euro is, lijkt eerder af te hangen van de stand van de maan dan van een duidelijk beleid of systeem. Het beleid dat gevoerd wordt, is zo incoherent en onvoorspelbaar dat studenten niet weten wat ze kunnen verwachten, zelfs niet als je al studeert.
Natuurlijk moeten we niet vergeten dat ik ook maar een zeikstudent met een mening ben, maar ik geloof dat we het er over eens kunnen zijn dat de onzekerheid die er nu heerst onder studenten, verre van ideaal is.
Het enige wat ik in ieder geval wel met zekerheid kan zeggen, is dat ik de komende maanden niet meer op mijnduo.nl ga kijken.

MAIA DE QUAY studeert rechten

Bandirah

